

MULT ÉS JÖVŐ

M • E • T • I • L • A • P • J • A

SZERKESZTI: DR. PATAI JÓZSEF

SZERKESZTŐSÉG, ÉS KIADÓHIVATAL:

BUDAPEST, VI. PODMANICZKY-UTCA 6. TELEFON: 146-92

Dr. HEVESI SIMON: AZ ÚJ ÉV ELÉ.

Kedves Hittestvérem! Testvéri érzéssel köszöntelek. Tudom, sokat szenvedtél az utolsó évek alatt. Most, hogy fordul az év és a föld vándorutján a mérleg jegyébe lép: szerető szívvvel és לשנה טובה áldással köszöntelek. Mérlegeltessék meg a te szenvedésed és a gondviselő égi kegyelem mondja: már elég. Forduljon az év és forduljon vele sorsunk jóra. érjen véget a tűnő, muló év — átkaival, szenvedéseivel; kezdődjék az új esztendő Isten dus áldásaival!

Zsidó Testvérem, Te sokat szenvedtél. Sokat szenvedtetek, zsidó testvéreim! De ne engedjétek urrá lenni lelkeitekben a keserőséget. Tépjétek ki sziveitekből a keserőséget! Te zsidó testvérem, harctéren elesett dicső fiadat siratod, Te zsidó nővérem, özvegyi fátyolod áztatod keserü könnyeiddel, Te zsidó testvérem, tépelődve állsz anyagi léted omladékain, Te zsidó testvérem megaláztatást szenvedtél, mikor mindenedből kiforgatott a gazdasági forradalom kiméletlen keze, Te zsidó testvérem mint tusz gyötrőtél siralomházi aggodalomban, Te zsidó testvérem szolgáltad hazádat és odaadtad erőidet az ország kormányának és azoknak támogatására, akik a multban e hon sorsát irányították és most megbántva, meredsz tanácstalanul a jövőbe, megrágalmazva, mások bünéért elítélve. Te zsidó testvérem otthonodból szélnek üzve, igaztalanul gyűlölve, ellened fenekedő rosszakarattól körülvéve, Te zsidó testvérem annyi balsors, csalódás, meghurcolás, megaláztatás, szenvedés, kárvallás, gyötrelem, gyász és bubánat után, Te zsidó testvérem tépd ki a keserőséget szivedből!

Ne engedd, hogy lemondó cinizmus ragadja karmai közé vérző lelkedet, ne utáld meg embertársaidat, egyik ebben, másik abban az irányban ellened vétőket és bennük az emberiséget, úgy hogy az utálat, a harag, a sértettség érzete kipusztithassa, kiirthassa lelked idealizmusát! Sirok fölött, pusztulás és gyász fölött építsd újra a te idealizmusod oltárait, mert idealizmusra szüksége lesz a jövődönök, a sarjadó világnak!

Ne mondd: nem akarok többé tudni jótékonyságról, szegényebb lettem és meg vagyok bántva lelkemben; ne mondd: nem akarok többé áldozatkész lenni, félreismertek, meggyanusítottak, megundorodtam mindentől. Sirok fölött és omladékok fölött építsd föl idealizmusod oltárát, szüksége lesz arra a jövődönök, a sarjadó világnak!

Be fognak gyógyulni a tátongó sebek. Fajodnak ősi optimizmusával fogj hozzá a munkához, az építő munkához! Karod feszüljön válvett munkára, kezed legyen nyitva áldozatkészségre, lelked bizó reménységgel minden üdvös dologtevésre.

Meglátod, megáld téged mindezért a te Istened.

Fordul az év, menjünk ébredő reménységgel és szent reménységgel a jövő elébe.

Zsidó testvéreim, egytől-egyig, mindegyitekhez szól az én szavam. Emelt fővel, el nem hervadó szent érzéssel menjetek előre. Ha voltak bűnök a múltban, nem voltatok bűnösebbek mint más, ha voltak szenvedések a múltban, nem szenvedtetek kevesebbet mint más. Ha magasztos erényekre van szükség a jövőben, ne legyetek abban szegényebbek mint más, ha érdemeket lehet szerezni a jövőben, nem az elismerést várva, de kötelességtudásból ne maradjatok el senki más mögött! Keressetek vigaszt és támaszt szent vallásunkban, tartsátok meg azt és éljeteztek abban, mert az éltetek, erőtok és üdvötök!

Beköszöntött az ujév. Isten kegyelme derítsen véle boldogabb időt hazánkra, Isten kegyelme hozzon boldogabb időt reátok, testvérem! Veletek érző szívvvel, testvéri érzéssel köszöntelek az ujév küszöbén, Isten áldása hozzon reátok שנה טובה szerencsés, boldog új esztendőt!

MOLNÁR JENŐ: VEZEKLÉS.

Édesanyám emlékének.

Vesd rám elsárgult lepled, hű barát:
Éjféli óra, csöndes szép rokon, —
Hintsd rám jó lelkek égő aranyát,
Varázsold át e fölperzselt tanyát
S nehéz ingáddal üsd a homlokom,
Amely dacolt időddel emberül.
. . . Vezeklek . . . könyörülj.

Megragadom a rongyos rojtokat,
Tíz ujammal belékapaszodom
És mind a tíz ujj engem fojtogat,
Lelkemben büncsóvákat oltogat;
Kiáltok még, de nem panaszkodom.
Átjárja testem élesztő gyilok.
Vonaglok . . . gyógyulok

Uj köntösömbé eltemetkezem,
Ó-selyme megbocsájtón simogat
És visszacirógatja rút kezem,
Mely álmokat szót gyarlón, vétkesen,
Mely letörölt szép életszámokat,
Mely szétzilált lágy selymü pelyheket
S döntött szent kelyheket . . .

És jönnek mind . . . Oh mily gyülekezet!
Jön rendre sok-sok régi mostohám,
Kivel magányom most szövetkezett.
Kezemért nyulnak reszkető kezek,
Ellöktem őket egykor ostobán; —
Mily megbocsájtó, biztató fogás . . .
Ilyenkor így szokás.

Igy indultunk mi jámbor gyerekek,
Együtt, bizalmasan és botorul,
S én megtagadtam a kis sereget . . .
Mit harc szétszórt, csend összegyűjtöget
S im a lepel ma mindnyájunkra hull.
Együtt vagyunk utcáim, városom,
Egy álom-vánkoson.

Nem leszek hűtlen többé, emberek . . .
Vétkeztem és a mellem döngetem . . .
A tompa hangok: szörnyü rengeteg,
Kidöntött fák és beomlott hegyek,
Szikkadt folyók . . . sok szétomló tetem,
A magamé is, egyre vérező,
Kicsorgatott erő.

Csupasz álommezőkön ballagok:
Elhantolt vágyak, vesztett gögcsaták;
Nem látom már a szellemcsillagot,
Perlő szavam fakult és elhagyott,
Nem érzem a dicsőségek szagát,
Nem érzek mást, csak drága kezetek, —
Testvérek, gyerekek.

Hullj ránk lepel és fődj el szorosán,
Éjféli órán csöndes hű barát.
Időnk, e rossz vendég, úgy elrohan,
Italunk fogytán, mámor sehogyan . . .
Hintsd ránk jó lelkek perlő aranyát
Éjféli órán, egyetlen rokon.
. . . Hallga, imádkozom . . .

MIÉRT NEM JELENHET MEG A MULT ÉS JÖVŐ?

Megpróbáljuk nyugodtan, hideg tárgyilagossággal leírni az esetet. Pedig volna okunk, hogy némi felháborodással beszéljünk róla.

Hogy a zsidó uralomnak csufolt proletárdiktatura alatt, amely ép úgy elnémitotta a zsidó sajtót, mint a katolikust, a Mult és Jövő sem jelenhetett meg, az természetes. De hogy a „sajtószabadság helyreállítása” után miért nem vehettük fel a kapcsolatot régi olvasóközönségünkkel, annak igen érdekes és tanulságos históriája van. A Mult és Jövő a zsidóság *kulturális* értékeivel foglalkozott, amelyek politikától, államformától és osztályharctól teljesen függetlenek, joggal remélhettük tehát, hogy elnémitásunk nem fog örökké tartani és aggódva lestük, hogy nem rekvirálják-e el közben a papirosunkat, amely még kilenc hónapra lett volna elegendő. De kedvezett a szerencse és a külön a Mult és Jövő számára gyártott finom műnyomó papirost megmentette speciális színe és formátuma. Arra azonban igazán távolról sem gondolhattunk, hogy a mi papirosunkat, amely a kommunista korszakból szerencsésen megmenekült, épen a kommunizmus bukása után fogják — „elkommunizálni”.

Pedig ez történt. Előbb azonban el kell mondanunk valamit előzményül.

A Mult és Jövőt kezdettől fogva a *Hornyánszky* műintézet állította elő, amely egy évtizeddel ezelőtt a művészi illusztrációk terén első helyen állott. Minthogy az volt a programunk, hogy a zsidóságot a szépség glóriájában mutassuk be és a művészi köntösre nagy súlyt helyeztünk, egy pillanatig sem haboztunk, hogy a Mult és Jövő előállítását arra bizzuk, aki a legszebbet tudja nyújtani. Ekkor történt, hogy egy olvasónk meginterpellált bennünket, hogy miért nyomtatjuk a Mult és Jövőt olyan cégnél, amelynek főnökei állítólag olyan antiszemiták, hogy egyetlen zsidót sem alkalmaznak, „hát nincs elég zsidó nyomda a fővárosban”? Erre mi a következő szerkesztői üzenettel feleltünk, amely a *Mult és Jövő 1912. júniusi számában olvasható*:

F. G. Mondja meg az Ön informátorának, hogy kissé, sőt alaposan téved. Hornyánszky Viktor cs. és kir. udv. könyvnyomdájában egyáltalában nem tesznek különbséget zsidó vagy nem zsidó között, amit az az egyszerű és világos tény is bizonyít, hogy nemcsak a munkások között, hanem a vezető helyeken is van számos zsidó. Így a szedő-osztály faktora, a könyvkötészet és expedíció vezetője, továbbá az iroda főkönyvelője és több alkalmazottja zsidó. Már mint vallásra nézve zsidók. Mert mint munkások vagy szakosztályvezetők egyszerűen csak munkások vagy kitűnő szakemberek. Aminthogy a

„keresztény nyomda” és „zsidó nyomda” megjelölés is helytelen ilyen értelemben. „Zsidó nyomda” lehetne esetleg az, ahol csak zsidó betűkkel szednek, ahol héber és jiddis könyveket nyomnak. De a tulajdonos nem teszi a nyomdát sem zsidóvá, sem katolikussá, sem reformátussá, sőt antiszemitává sem. Nekünk zsidóknak, akik joggal méltatlankodunk egyes hecckáplánokon, akik a kereskedelembe és iparba is felekezeti kérdést visznek bele, restelnünk kell, ha egy zsidó ember is akad, aki hasonló álláspontra helyezkedik. Mi azért nyomtatjuk a Mult és Jövőt, a legnagyobb anyagi áldozatoktól vissza nem riadva, Hornyánszky cs. és kir. udvari műintézetében, mert klisé-nyomásban, tónus- és színnyomásban ez a műintézet áll a legmagasabb színvonalon.

Mondanunk sem kell, hogy amit akkor 1912. elején irtunk, az valóban meggyőződéssünk volt. Hittük, hogy valóban a kereskedelemben és iparban csupán csak jó és rossz, a tisztességes és tisztességtelen között lehet különbséget tenni, de zsidó és keresztény között nem. Most sajnálattal kell konstatálnunk, hogy csalódtunk.

Mikor a proletárdiktatura bukása után folytatni akartuk a Mult és Jövő kiadását, Hornyánszkyék előbb kissé himeztek-hámoztak, hogy így meg úgy, ők most tisztán keresztényi alapon akarnak dolgozni, a kereszténységnek teljesen külön kell vállnia a zsidóságtól és ha nem tudják ezt keresztülvinni, inkább becsukják a boltot, stb. stb. majd határozott kérdésünkre kijelentették, hogy a lap további nyomását megtagadják, sőt a részünkre gyártott papirost sem adják ki.

Meg kell jegyeznünk, hogy már egy-két nappal előbb hallottuk, hogy Hornyánszkyék elbocsátották összes zsidó alkalmazottaikat, köztük az éppen fenti szerkesztői üzenetben említettek is, akik évtizedekig szolgálták őket hűséggel és bizonyára nem kis mértékben járultak hozzá munkájukkal a cég vagyosnának gyarapításához. Az expedíció vezetője, Bodori, az egész háború alatt a harctéren volt, ahol néhány kitüntetést és századosi rangot kapott, most kenyér nélkül maradt nagy családjával — mert zsidó. A faktor, Wohlstein, harminckét év óta állott a cég szolgálatában, mint a főnökök bizalmasát és exponensét a kommunista munkástanács megfosztotta vezető állásától és egyszerű szedőmunkássá degradálta, az egész proletárdiktatura alatt együtt szenvedett a főnökökkel, akikkel kölcsönösen vigasztalták egymást. Most a többgyermekes családapának egy napi felmondás és egy fillér végkielégítés nélkül kellett távoznia Hornyánszkyéktől — mert zsidó. És Wohlsteinnek kijelentették Hornyánszkyék már azt is, hogy nem fogják

többé a Mult és Jövőt sem nyomni, mert nem türnek többé zsidót még a rendelők között sem. Mégis kételkedtünk kissé a hírek valódiságában és nem tudtuk elhinni, hogy egy cég, amely zsidó gyárosok, bankárok, kereskedők diszes merkantil nyomtatványainak pompásan jövedelmező előállítását soha semmikép sem vetette meg, most egyszerre ilyen nem keresztényi ethikai álláspontra helyezkedjék zsidó munkásaival szemben. Elég volt azonban néhány személyesen váltott mondat, hogy tisztán lássuk a helyzetet.

Hornyánszkyék a későbbi beszélgetés folyamán exkuzálták magukat, hogy sajnálataukra nem tehetnek kivételt a Mult és Jövősel sem, amellyel eddig olyan kellemes és olyan uri volt az összeköttetésük. De hát felső helyeken igen tekintélyes támogatást ígértek a nyomdának, ha tisztán keresztényi alapon lesz berendezve, milliókra menő rendeléseket helyeztek kilátásba és ha a Mult és Jövőt tovább nyomnák, akkor azt mondanák „ott“, hogy „Hornyánszkyéknak csak a szája jár, de tényleg nem zsidómentesek“. Ezeket a szavakat használta az egyik cégfőnök ur, aki mellesleg előadta azt is, hogy a zsidók legnagyobb gázsága az volt, hogy egymás között mindnyájan régesrég tudták, hogy kommunizmus lesz és így minden zsidó titokban kimentette előre a vagyonát a külföldre, hogy a keresztény vagyon legyen az egyedüli préda, amelyen osztozkodnak.

Ilyen argumentumok ellen aztán hiába minden védekezés és kár minden szóért.

Szerződésünk értelmében kötelesek lettek volna Hornyánszkyék a Mult és Jövőt még kilenc hónapig előállítani, annál is inkább, mert az ezen időre szükséges *papiro*st a Mult és Jövő számára, a Mult és Jövő rizikójára gyártattuk; és ha Hornyánszkyék legalább ezt a papirunkat kiadták volna, lehetővé vált volna, hogy a lapot más műintézet állítsa elő. Hiszen az utóbbi években sok kitünő konkurrensé támadt a Hornyánszky cégnek és a nagy nyomdák között mindjárt, ahogy a dolognak hire ment, valóságos versengés indult meg a Mult és Jövőnek, mint a legművészibb magyar folyóiratnak a nyomásáért, ami minden műintézetnek nagy reklám. Ilyen papirja azonban egyetlen nyomdának sincs és készen nem is kapható sehol. Hornyánszkyék pedig még később is ismételtelen kijelentették, hogy a megállapodásunk értelmében általuk kifizetett, de szerződésileg még egy évvel ezelőtt a Mult és Jövő számára gyártott és lekötött *papiro*st nem adják ki. Sőt mindjárt meg is kezdték a felhasználását egy lap részére, „amelyet éppen most vállaltak át keresztényi alapon“. Meg kell jegyezni, hogy a papiros értéke a gyártás óta körül-

belül háromszorosára emelkedett, szóval a „keresztényi alap“ ezuttal találkozott az üzleti alappal is.

A mai technikai és forgalmi viszonyok között több hónapig tart, amíg ezt a papirost újra gyártathatjuk, hogy a Mult és Jövő tízéves munkáját olyan formában folytathassuk, mint azelőtt.* A szerződészegő Hornyánszky cég ellen pört indítunk, amelynek ki tudja mikor lesz vége. Sajnos, a megtörténteken ez is keveset változtat. Hornyánszkyék egy öreg zsidó szedője, aki 40 év óta dolgozik náluk, állítólag kikeresztelkedett, hogy öreg napjaira az utcára ne kerüljön. Azt azonban talán még sem várhatták Hornyánszkyék, hogy a Mult és Jövő szerkesztősége is kikeresztelkedjék, hogy a folyóirat aztán a Hornyánszky-nyomdában jelenhessen meg.

Fájdalommal kell tehát beletörődnünk abba, hogy illusztrált, művészi folyóiratot az új papir gyártásáig nem adhatunk. De hogy ezekben a sulyos időkben a Mult és Jövőnek pártok és szenedélyek fölött álló hangja is szóhoz jusson és méltó hivatást teljesítsen, addig is megindítjuk az olvasóink részéről már régen óhajtott hetilapot, amely egyszerű formában, szerény külsővel a zsidó kulturértékek tudatát akarja belevinni a zsidó családba, hogy ezekben a szomorú időkben a zsidó szellem erejével emelje a lesújtott zsidó lelkeket.

JUHÁSZ ÁRPÁD: ANYÁM IMÁDKOZIK.

*A szive zengő égi fuvola,
Zenél, zenél a téli buba lágyan,
Egy angyal hallja csak, hogy fuvoláz
A tompa és mosolytalan magányban.*

*Néha kitarja karjait felém,
Két sovány keze fehér cipruság,
Sötét hajában lassan már megöszült
A szép, a szép, a boldog ifjuság.*

*A szemében csillogva ég a rózsa,
Mint a bánat virága, oly setét.
Be sokszor küldi felém szomoruan
Siró és könnyörgő tekintetét.*

*S be sokszor lapozgat az imakönyvben,
Kadós, Kadós, énekli csendesen.
Ilyenkor lelkeimmel leülök mellé,
S halk hangját benne megmelengetem.*

* A nyomda, mely a Mult és Jövő hetilapját nyomja, bár szintén magas színvonalon áll, megfelelő papir és klisé híján nem állíthat elő jelenleg művészi folyóiratot.

A Magyar Zsidók Országos Szövetsége.

Rendben van-e minden? — kérdezték a multban egyre sürgetőbbben azok, akik szomoruan szemlélték a magyar zsidóság tétlen tespedését. De kevesen hitték, hogy ilyen gyorsan fog elérkezni az idő, amikor a multak mulasztásait megbűnhődjük. A magyar zsidóság történetének egyik legfájdalmasabb fejezetét éltük át, amikor az ártatlanul üldözött, igazságtalanul sujtott emberek tétován emeltek szemeiket a távolba „honnan jön a mi segítségünk?” Aléltan, fáradtan futkostak ideoda és nem volt zsidó fórum, ahová fordulhattak, nem volt zsidó szervezet, amely védő szárnyai alá vehette volna az üldözötteket.

A fájdalmas napok reménytelenségében egyszerre csak egy üdítő gondolat könnyítette meg a lelkeket. Először halkán suttogták, aztán egyre hangosabban hallottunk róla beszélni, hogy a magyar zsidók Országos Szövetségbe tömörülnek. Majd kezdtek kibontakozni a részletek is. Örvendve adták szájról-szájra, hogy a szövetség élén tizasülyi Polnay Jenő áll, akinek a neve már akkor is olyan megnyugtató hatással volt, amikor az „uj éra” első napjaiban ott olvastuk a nevét a fehér kormány miniszterei között.

Olvasóink bizonyára még emlékeznek azokra a lelkes cikkekre, amelyeket tizasülyi Polnay Jenő a zsidókérdésről a Mult és Jövőben irt. És ha Polnay a Magyar Zsidók Országos Szövetségének élére állott, az ő neve és zsidó lelkesedése garancia arra, hogy a vezetése alatt álló szerv méltón fogja a magyar zsidóságot képviselni.

Hozzá fordultunk tehát, hogy a Szövetség céljairól és terveiről tájékozódást nyerjünk.

— A Magyar Zsidók Országos Szövetsége — mondotta a volt miniszter — tulajdonképen még a proletárdiktatura alatt alakult. Már a kommün második hónapjában összegyűlt egy lelkes csapat, amely előre látta, hogy milyen elkeseredett antisemitizmus van keletkezöben, és azért már akkor előkészítette a talajt a Szövetség számára. Bizonyosnak lehetett venni, hogy a bolsevizmus minden bűnéért a zsidóságot fogják felelősségre vonni és a zsidógyűlölet olyan tápanyagot kap, amelyenhez foghatót eddig nem ismerünk.

— Pedig a zsidóság semmivel sem bűnösebb a többieknél. Ha vannak, akik csakugyan azt hiszik, hogy az a néhány „zsidó fiu” csinálta nálunk a bolsevizmust, miért nem akadt néhány hős magyar, aki a nem-

zetrontókat akkor, amikor uralmon voltak, egyszerűen ledurrantotta volna, ahogy azt most számos esetben teljesen ártatlan és védtelen zsidókkal tették? A magyar zsidóságnak semmi köze a proletárdiktatura zsidóihoz, akik legtöbbszörre már nem is voltak zsidók, hiszen majdnem kivétel nélkül rég kikeresztelkedettek voltak!

— A Magyar Zsidók Országos Szövetségének természetesen nincsenek semmiféle agresszív céljai. Tisztára defenzív szerv óhajt lenni, még pedig politikai és társadalmi téren egyaránt. Lehetetlen helyzet, hogy a mi gyermekeink is még mint gunynevet hallják emlegetni ezt a szót, hogy *zsidó!* Nekünk felemelt fővel kell szembenéznünk a vádakkal és feltárni a védelmet, ahol lehet. A jövő kell hogy igazságot szolgáltatson a zsidóságnak. Szóval és írással, férfias nyíltsággal és egyenes fellépéssel fog a Szövetség eljárni mindenütt, ahol a zsidóságon sérelem esik és keresni fog orvoslást, ahol szükséges és ahol lehet.

— A Magyar Zsidók Országos Szövetsége, amely már is igen tekintélyes erőket egyesít magában, az egész magyar zsidóságot akarja képviselni vallás- és pártárnyalatokra való tekintet nélkül. A Szövetségbe *egyénenként* lép be mindenki, egyéb politikai és felekezeti meggyőződésének érintése nélkül. Mi nem ismerünk sem neologot, sem orthodoxot, sem statusquot, sem cionistát, mi csak egyet ismerünk: zsidót. Nem „unifikáció”-ról van azonban szó, mert mi a zsidóság országos vallási és adminisztrációs szerveinek ügykörét egyáltalában nem érintjük. De amikor a kereszténység összes felekezetei egy táborba tömörülnek, a zsidóságnak is kell, hogy legyen legalább egy egységes szerve, amely joggal léphet fel minden árnyalatának képviselőjében.

— Természetes, hogy a hitközségek életét a Szövetség szintén nem tangálja. A hitközségekre nagyszerű feladatok várnak a jövőben, hogy csakugyan a *hit községeivé* váljanak, hogy mélyítsék az ifjúságban a vallásos érzést, hogy terjesszék a zsidó etikát és úgy neveljék a jövő generációt, hogy ne csak akkor forduljon a rabbinushoz, amikor be akarja jelenteni kitérését. A Magyar Zsidók Országos Szövetsége a maga társadalmi és politikai súlyával mindenesetre támogatni fogja a hitközségek ethikai és nevelő munkáját is.

— A Szövetség legközelebb nyilvánosságra fogja hozni a programját a maga teljességében — fejezte be szavait Polnay — de mondhatom, hogy már is fordultak hozzám a keresztény pártok részéről, hogy a közöttük és a zsidóság között támadt szakadék

áthidalásának lehetőségéről tárgyaljanak. Semmikép sem szabad az ellentéteket bármivel is kiélesíteni. A keresztény pártok liberális elemei megegyezést keresnek a zsidósággal, de a kevésbé liberális elemek is tudják, hogy nem szabad Magyarországból Spanyolországot csinálni, hogy nem lehet a zsidóságnak évezredek óta beleidegződött kulturális és közgazdasági készségét a nemzet katasztrófális kára nélkül kiküszöbölni. És amikor a Magyar Zsidók Országos Szövetsége a hazai zsidóság pozíciójának megszilárdításán fáradozik, méltán várja az egész magyar zsidóságnak lelkes támogatását.

Mazdak

— Vagy: Hogyan történt, amikor 1500 évvel ezelőtt a zsidók verték le a kommunizmust. —

Hogy a kommunizmus nem mózesi eredetű tan, azt mindenki tudja, aki Mózes könyveit ismeri. Már pedig a bibliát ismerni a műveltség legelemibb elemeihez tartozik. A mózesi törvények a magántulajdonon alapulnak, csak szociális intézkedések gátolják a földnek egy kézben való összehalmozódását és a munkaerők jogtalan kihasználását. A kommunizmust nem is Marx, Engels, Lassalle és a többi „zsidók“ találták ki, hanem felütötte fejét a régi népeknél is, amikor a történeti események viharos hullámozása felkavarta a mélységeket. És érdekes, hogy körülbelül másfél ezer esztendővel ezelőtt éppen a zsidók voltak azok, akik a kommunizmust megbuktatták — Babyloniában.

Az adatok olvashatók Graetz nagy történeti művében, amely még a múlt században jelent meg, tehát nem utólagos kitalálás. Az eset különben még a proletárdiktatura idejében végigjárta az összes olasz és amerikai lapokat, amikor egy római hírlapíró meginterjuvolta dr. Hevesi Simont a zsidóság és a kommunizmus viszonyáról és dr. Hevesi reámutatott *Mazdak* és *Mar-Zutra* harcára, amelyben a zsidók mint a kommunizmus legelkeseredettebb ellenségei küzdöttek győzedelmesen.

Mazdaknak hívták a perzsa kommunista agitátort, akinek propogandája még a királyt, *Kavadot* is megnyerte. Ő lett a perzsa „proletárdiktatura“ vezetője és az akkori „forradalmi kormányzótanács“ egymásután

„szocializálta“ a gazdagok, házat, földjét, vagyonát, sőt kimondták a teljes nőközösséget, tehát ők „kommunizálták a Zsófit“ is, elrendelték, hogy a gyermeknek nem szabad ismerni a szüleit stb. stb. A fajperzsa „burzsoázia“ nem volt képes a „bolsevik“ uralmat megdönteni. Ekkor megszervezkedtek az ellenforradalomra a zsidók, akiket főképp a nőközösség eszméje töltött el irtózáttal; hiszen a családi élet tisztasága a zsidók legszentebb hagyományai közé tartozott mindig. Az ellenforradalom élén az akkori exilarcha, a „Res Galuta“, az exilium feje, a Talmudban is szereplő Mar Zutra állott. A zsidók nagy fanatizmussal mentek bele a harcba, makabeusi hősiességgel legyőzték Mazdak és Kavad „vörös“ hadseregét és a perzsa „kommün“ megbukott.

És mi történt azután? Azt hinnők ugyebár, hogy a napbarnította perzsák valami kiváltságos módon hálálták meg a „fehér zsidók“ felszabadító tettét! De éppen ellenkezője történt. Az „ébredő perzsák“ nagy progromokat rendeztek a zsidók ellen, kifosztották a zsidó negyedeket, kirabolták a zsidó boltokat, a lakók egy részét legyilkolták, magát az exilarchát, a fiatal Mar Zutrát és nagyapját, az aggastyán Mar Chaninát keresztrefeszítették Machuza hidján 520 közül, csak áldott állapotban levő hitvese mentette meg megkínzott életét, Palesztinába menekülve.

A régi lappangó antisemitizmusnak, a faji és gazdasági forrásokból táplálkozó gyűlöletnek kitörése ez, amely utban volt még az első forradalom előtt is. Először azt híresztelték, hogy a zsidó kapitalisták csinálták a háborút, azután ők csinálták a drágaságot, azután ők bomlasztották fel a hadsereget, stb. stb. Még tavaly ilyenkor Tisza István és Wekerle uralma alatt hurcolták ki csendőrökkel a zsidókat Jomkipurkor a mármaroszigeti zsinagógából, egy másik ünnepen a sátoraljaujhelyiből és sok hétköznapon a megállított vonatokból, hogy „zsidók igazolják magukat!“ Akkor még nyoma sem volt a bolsevizmusnak.

Dr. Szabó Géza.

PATAI JÓZSEF UJ VERSESKÖNYVÉBŐL :*

KÖNYÖRGÉS HÁBORUS UJÉVRE.

Midőn majd templomaitok öblös mélyén
Fölsír a szent kürt bugva, nyöszörögve
S szemetek látja künn az éjek-éjén,
Odvas árokban s sziklák meredélyén,
Apák, fiuk vére hull köre, rögre, —
Kialtsatok kiáltva, nyöszörögve :

Seregek Ura, kié halál, élet,
Ezer vétekkal, bünnel bünözénk,
De oh, tekints közénk,
Világod koronája, nézd, mivé lett,
Leselkedő kigyó, vergődő féreg —
És ime lőn
Az ember miként a fü a mezőn,
Mit letipornak, lekaszálnak,
Még el se hervadt, el se száradt —
S lőn vér az esőnk, könny a harmatunk,
Sirás, sóhaj, jaj az altatódalunk
S lőn diszünk gyász, énekünk siralom,
Kertünk temető, rétünk sirhalom.

S midőn melletek veritek gyónva,
Mondjátok halkán, bünbánón: „Osámnu!“
Világok építője s lerombolója,
Osámnu! vétkezénk Igéid ellen,
Vétkeztünk vágyban, szóban, szerelemben,
Akartuk: nekünk nyíljon minden rózsa,
A nap sugarait csak nekünk szórja,
Miénk legyen kéj, gyönyör, öröm, illat,
Nekünk ragyogjon minden orom, csillag,
Miénk legyen minden — és fájt mi másé,
Éj volt nekünk, mi másnak tündököl,
És lőn erőnk a rablógyilkolásé
S reményünk, bizodalunk az ököl,
Hitünk erőszak, bálványunk arany,
S a szenvedély, vágy, gög határtalan.

És könyörögve könyörögjetek :
Mi Urunk, kié földek és egek, —
Hu szívünk kérgén bün fekélye támad,
Tied az irgalom, a bünbocsánat.
Szent áldozatok lelke száll Eléd,
Szólj a Halálnak: „Elég volt, elég!“
S add vissza nekünk
Nyugalmunk, csendünk, házunk, menedékünk.
Nappal a munkát és éjjel az álmot, —
Uj szívet adj s belé uj boldogságot,
Oh tépd ki lelkünkéből az irigységet,
És vess minden háboruságnak véget,
Mi kéz, ne romboljon, oh, csak segítsen.

Mi tűz, ne pusztitson, csak melegítsen,
Mi fa, legyen gyümölcse, virága
És ne legyen soha mankó az ága.
Legyen vetésünk, aratásunk áldott,
Fordítsd felénk örök Világosságod,
És Bölcsesség s Szépséged s Erőd. —

Vigasztald meg az árvať, szenvedőt,
Áldd meg halottak fénylő üdvösségét
S az élőknek adj életet és békét.

AZ ÖRÖK IGE.

A menekülő Bialik után.

És minden zúgó zengést, hymnusharsogást,
Menetdobogást, vezényszót, királyt,
Egy mennydörgő hang túlkiált :
Ember, ne ölj!

Ember, ne ölj! Kis élet minden kincsed!
Ki koronát hord és ki vasbilincset,
Jordánnál, Dunánál, Dnjepernél, Oltnál,
Egy jegy, lásd, mindnek homlokára írva,
Halál jegyese mind s nászágya: sirja,
S kincsük kis öröm, egy dal, mosoly, zsoldár,
Ne öld a dalt, ne öld az életet,
Ember, ne ölj!

A KIS ÖRÖKÖS.

Saul, te bimbózó kis emberpalánta,
Friss rózsaillesztos és tejszagu,
Mosolyod nyitott mennyei kapu,
Nagy szemed mintha végtelenbe látna.

Vár-e játék, muzsika, lapda, lányka,
Harc s győzelem dus vágyfogantatu?
Vagy poétasors, ringó melabú?
Lángját emésztő világító lámpa?

Az Élet ajkát szívja-e majd ajkad,
És szomjas szádon kicsordul a méze,
Mig dalolva futsz erdőn-réten át?

Vagy nyugszik majdan az ur keze rajtad.
S jársz prófétálva, Szótól megigézve,
Igéek terhétől sujtva, mint apád? . . .

BÁBEL VIZÉNÉL.

Bábel vizénél ültem én és sirtam,
Hol bús füzeket hárfák csüngenek,
Fogoly leviták aggatták a fákra,
S olykor viharzó, zordon éjszakákba
Meg-megpendíték kóbor bús szelek.

Bábel vizénél ültem én és sirtam
És zokogtam a fájo éneken . . .
És egy kábult fekete pillanatban
A legszomorubb hárfát leragadtam,
S szomorú dalát tovább pengetem.

* Sulamit, látod a lángot. (Versek.) Budapest, 1919.
Mult és Jövő kiadása. Ára 10 korona.

A zsidóság és a bolsevizmus.

Kaptuk a következő levelet:

Igen tisztelt Szerkesztő ur!

Egy röpirat, amely a zsidóság és a bolsevizmus viszonyával foglalkozik (meg kell jegyezni, hogy nem tulságosan elfogult módon), abban a megtisztelésben részesít engem, hogy idézi az én orosz fogságomból hozott jegyzeteimet, amelyek szerint a moszkvai zsidóság helyzete a szovjet alatt lényegesen javult, tehát a zsidóknak Oroszországban érdekük volt a bolsevizmus támogatása.

Minthogy a Mult és Jövőt a proletárdiktatura beszüntette, csak most van alkalmam feljegyzéseim közlésének folytatására. Amint annak idején is megírtam, Oroszországban ép úgy, mint nálunk, vannak vagyonos és vannak szegény munkás zsidók, akik hasonló gazdasági ellentétben állanak egymással, mint a más fajtájú vagy vallású kapitalisták és munkások. A vagyonos zsidó osztály kezdettől fogva minden erejével küzdött az ő érdekeivel ellentétes bolsevizmus ellen és elszántsággal harcoltak ellene a zsidó kereskedők és iparosok is, akiket a kommunizmus természetesen ott is tönkretett.

Viszont a zsidó munkások együtt küzdöttek az orosz munkásokkal a kommunizmusért, amelyben ők is eleinte megváltásukat látták. Az orosz kommunizmusban azonban két korszakot kell megkülönböztetni, a proletárdiktatura előtti és a proletárdiktatura utáni. Míg a bolsevikiek csak a szocializmus kipróbált módszereit alkalmazták, velük tartottak a szellemi munkások is, a rajongók és idealisták, akik az emberi egyenlőség és örök béke eszméjének messiánikus korszakát látták az új világrendben. Ekkor jött a proletárdiktatura, az elkápráztatott szemekről lehullott a fátyol és megjelentek a dolgok a maguk kegyetlen meztelenségében. A szellem uralma helyett, amit az idealisták vártak és reméltek, jött a nyers fizikai erő uralma és az örök béke helyett jöttek a „Tovarasi“, az „Eltársakhoz“ címzett plakátok, amelyek váltak kiinduló pontjaivá véres harcoknak és katasztrófáknak,

A fogolytábor megbékült csendjét új harci zaj verte fel, új sorozás és toborzás a vörös hadseregbe, és fájdalommal láttuk, hogy amit meghagyott a népek harca, azt tönkreteszi az új testvérharc, a meginduló polgárháború, a békéről pedig majd álmodhatunk a halálunk után.

Nálunk Magyarországon a kijózanodás útja nagyon rövid volt. Mert a kommunizmus útja a katasztrófa felé egyenes és rövid volt. Akik eleinte lángalobbantak az új eszmétől, csakhamar lelohadtak. Az első napokban láttam papokat és professzorokat, zsidókat és nem zsidókat, akik az utcán lázasan beszéltek „messiási időkről.“

Az orosz kommunizmus útja tekervényes és hosszú volt és beletelt majd nem egy esztendő, amíg a proletárdiktaturáig jutott. Közben a zsidó hitközségek elszegényedtek, a gazdagabb zsidók kivándoroltak oda, ahol még nincs bolsevizmus. És május után, amikor a szovjet hozzáfogott a vagyonok elkobzásához és felvette a kommün nevet, már alig talált hiveket a zsidók között, akik közül aránylag sokkal többet végeztek ki ellenforradalmi cselekedetek miatt, mint az oroszok közül.

Fokozta a zsidók elkeseredését a borzalmas éhség, amely a nagy szovjetvárosokra reánehazedett és különösen a zsidókat sújtotta. A pesti „éhség“ a proletárdiktatura alatt még bőségnek mondható a moszkvai és petrográdi szörnyüséghez képest. A faj oroszoknak volt legtöbbször saját kis földjük, vagy valami termelő rokonuk a vidéken, a zsidó pedig, akinek pénze elértéktelenedett, nem kapott segítséget senkitől. Hónapokig csak száritott fekete zabkenyeret lehetett kapni és abból is csak nyolc dekát naponta rettenetes áron. Itt elenyészett minden probléma a gyomorkérdés előtt. Az éhhalál elől menekültünk Oroszországból mi foglyok is a szökés életveszélyeivel nem törődve.

Én, mint felszabadult fogoly, a „Haam“ (A nép) című héber napilapnál dolgoztam Moszkvában. Ennek a lapnak 124 száma jelent meg, küzdve a zsidó nemzeti eszméért és a kommunizmus nemzetellenes tendenciája ellen. Azután ez is megszűnt. A héber és zsidó lapok szerkesztői börtönbe kerültek. A zsidó iskolákat bezárták, a zsidó alapítványokat elkobozták. A rabbik és hitközségi vezetők a kommün első napjaiban titkos gyűlést tartottak és kiadták a jelszót, hogy „mindenki meneküljön, aki tud!“

Az orosz zsidók, akik az első Kerenszky-féle forradalom után már megkapták a polgárjogokat, most nemzeti jogaik elkobzása után újra a „golusz“ rettenetes érzé-

seivel teltek el és aki csak tehetett, vándor-
 bothoz nyult. Az orosz zsidóságnak tehát
 ép úgy nem volt érdekében a proletár-
 diktatura, mint a magyar zsidóságnak,
 amelyről Szerkesztő ur is megírta, hogy
 „a proletárdiktatura összehasonlíthatatlanul
 több zsidót sujtott, mint felemelt. Nevet-
 séges tehát, hogy ugyanazok, akik azelőtt
 úgy festették a zsidóságot, mint az egész
 világot behálózó nemzetközi kapitalista nagy-
 hatalmat, most úgy szeretnék feltüntetni a
 zsidóságot, mint az egész világ kapitalistái
 ellen összeesküdött rettenetes „bolsevik ban-
 dát“, mint saját farkába harapó véresfogu
 mitológiai szörnyeteget“.

Soraim szives közlését zsidó közérdekből
 kérve, vagyok Szerkesztő urnak tisztelő hive

Ekstein Wolf.

K · R · Ö · N · I · K · A

A keresztény főpapok és a pogromok.
 A középkorban az üldözött zsidók szinte
 ösztönszerűleg a főpapoknál kerestek men-
 déket, mert úgy érezték, ott, ahol az igaz
 keresztény szellemet ápolják és ott, ahol ez
 a szellem jelen van, nem lehet bántódásuk.
 Ma is a keresztény papság van hivatva,
 hogy az antiszemitizmus durva, embertelen
 és mindenfajta keresztényi szeretetet meg-
 csufoló kitöréseit megfékezze. És úgy lát-
 szik a keresztény papok érzik is ezt és
 még azok is, akik azelőtt elméletileg a zsi-
 dóság viaszorítását és elnyomását hirdet-
 ték, sietnek megvonni a határokat elmélet
 és tett között. Szabó Dezső lelketlen agitá-
 ciójával szemben Prohászka püskök emelte fel
 tiltó szavát. Bangha páter is legutóbb a
 Bazilikában tartott konferenciáján megbélye-
 gezte azokat, akik azt hiszik, hogy ha fur-
 kósbotokkal bevernek néhány zsidó koponyát,
 már „felébredtek“, holott helyesebben ten-
 nék, ha a kávéházakba törnének be és ki-
 vernék a kártyaasztal mellől keresztény test-
 véreiket, hogy azok szorgalomban és mun-
 kában vegyék fel a versenyt a zsidókkal.
 Legutóbb Rott János veszprémi püspök jelen-
 tette ki, hogy azokat, akik e pogromokban
 részt vesznek, nem tekinti keresztényeknek.

Ugy látszik, mégis csak a vallás lesz és
 marad az emberiségnek a mentsvére és mikor
 az ember minden jótól és széptől elszokott
 képzelete elé lerajzolódik a pogromokat meg-
 előző népgyűlés állati szenvedélyektől zak-
 latott kép, a keresztény pap alakja, aki
 magasra tartott kereszttel emel szót a pog-

rom ellen, szinte emberfölötti jelenség ere-
 jével hat. Pedig akadtak ilyen papok, akik
 mertek dacolni a nép végsőkig feszült vér-
 szomjával, akik odamertek állni az üldözők
 az és üldözöttek közé. Ime a vallás igaz hir-
 detői szemben azokkal, akik szintén keresz-
 ttel a kezükben, az embermészárlásra buzdi-
 tottak.

Igaz keresztény hang a pogromokról.

A „Gesellschaft für staatsbürgerliche Er-
 ziehung“ vezetője Berlinből az amsterdami
 „Anti-Pogrom-Komitée“-nak azt az ajánlatot
 teszi, hogy a

pogromokkal szemben egységes inter-
 nacionális eljárással kellene szembeszállni.
 A levél, amely az „Algemeen Handelsblad“-
 ban jelent meg, többek között így szól:

„Évek óta mélyszégyen megrendüléssel szem-
 lélem azokat a gyilkosságokat,
 amelyeket

ismételten elkövetnek. Magam nem vagyok
 zsidó, de ez az elvetemült gonoszság mindig
 a végletekig felháborított. Ismételten fel-
 tettem magamnak a kérdést, hogy az inter-
 nacionális zsidóság, amely kulturális és gazda-
 sági téren oly hatalmas tényező, miért nem
 tömörül végre egységes fronttá, hogy fel-
 rázza a világ lelkiismeretét és befolyásával
 miért nem kényszeríti a kulturvilágot, hogy
 ezeket a borzalmakat megszüntesse. Sok
 helyütt az antiszemitizmus most újra hatal-
 masan fellángolt, sok helyütt egyelőre még
 láthatatlanul a felszín alatt lappangva duz-
 zad. Táplálja az, hogy a bolsevizmus és az
 anarchia vezetői között sok a zsidó. Az
 egyetemes zsidóságnak nem lehet emberileg
 szebb és kulturálisan jelentősebb akciója,
 minthogy mielőbb csatlakozik a holland
 tudósoknak ahhoz a kis elite-csapatához,
 amely a „Világpolgárok Szövetségét“ akarja
 megalapítani. A lengyelországi zsidó-pogrom
 nem egy vallás kérdése, hanem az egész
 emberiség problémája! Es a világ minden
 erkölcsös embere kész lesz, hogy segítsen a
 nemzetközi zsidóságnak ennek a szégyen-
 teljes borzalomnak a megszüntetésében. Az
 összes vallásoknak tiltakozniok kell ellene,
 mert az erkölcsi törvény végső követelményei
 előtt nincsenek vallási különbségek. A „Vilá-
 gpolgárok Szövetsége“ a világ szellemileg és
 erkölcsileg emelkedett embereiből egységes,
 internacionális frontot akar felállítani, tekintet
 nélkül milyen nemzetiséghez, valláshoz tar-
 toznak, milyen foglalkozást üznek. Egy
 egységes frontot mindazon emberekből, akik
 életcéljuknak tekintik, hogy az emberiséget
 kiemeljék a gyűlöletnek és haragnak mocsará-
 ból, amelybe belesüllyedt.

Jó így!

Irta: J. L. Perc.

Kérdeged talán, kinek érdeme, hogy Isten zsidónak hagyott. Ugy hiszem, csak az én érdemem, egyesegyedül az enyém s nem az őseimé. Hat esztendő voltam s atyám tiszteltbenálló bérlő volt, nem messze Vilnától.

A spalai nagyapónak köszönhetem, hogy zsidó maradtam.

— Hogy kerülök én a spalai nagyapóhoz — kérdezed?

Ő még nem volt akkor a spalai nagyapó, hanem fiatalember, aki önként a vándorlás nyomoruságát vette a vállaira; szegény emberekkel vándorolt községről-községre, egyik helyről a másikra mint koldus, úgy mint a többi, tépetten, lerongyolódottan, mint a többi! Ami azonban a bensejében rejlett, azt senki sem tudta.

És mikor vándorlásait befejezte, még mindig nem jött el az idő, hogy nagysága nyilvánosságra kerüljön. Legelőször a vilnai rabbinak mutatkozott be; metszői bizonyítványt kért és falura költözött. De ahogy már a „misznagdim“-oknak (a chassidizmus ellenzői) jó szimatjuk van, megsejtettek valamit és üldözni kezdték és különböző dolgokat kezdtek pletykálni róla. Végül meg-rágalmazták a rabbinál, hogy ő . . . , hogy ő . . . nos, hogy nem tiszteli Isten tanát. Mire nem képesek a misznagdimok!

Amint már mondtam, hat éves voltam akkor. Néha-néha eljött hozzánk, hogy egy kakast levágjon, vagy hogy nálunk éjszakázzon; és én nagyon szerettem őt. Kit is szerettem volna apámon és anyámon kívül? Tanítómat, azt az erőszakos embert, csak nem szerethettem? Nem. Csak azt a jólelkű embert, ki pillantásával sziveket üditett fel, csak őt tudtam szeretni.

A rágalmazás és megszólás megtették hatásukat. Elvesztette állását. Ugy látszott, hogy tanítóm is részes volt a dologban. Legalább is nemsokára értesült a történekről és mikor a metsző a házba jött, azt kiáltotta feléje: Hitehagyott! Áruló! és gallérjánál fogva kidobta. Szivembe nyilallott. De rettentő félelmet éreztem a tanító előtt és csak később, mikor nem figyelt rám senki, lopóztam ki és futottam utána azon az uton, mely hazulról az erdőn át Vilnáig vezetett. Hogy mit akartam, most sem tudom. Vonzott valami a szegény metszőhöz.

Hát legalább el kell bucsuznom tőle; még egyszer jóságos szemeibe pillantani . . .

És én futok-futok, felsebzik a lábam a kövek és én nem látom, nem találom. Eltérek jobbra a sűrűbe, hogy a puha erdőtalajra

letelepedjem és kissé kipihenjem magam. Már éppen le akarok ülni, mikor éneklő hangokat hallok az erdőből; úgy tetszik, mintha az ő hangja volna. Lassan elindulok a hang irányába. Oh . . . ott áll a fa alatt és hajlongva imádkozik. Hallgatózom; az Énekek-Énekét imádkozza. Mikor jobban odanézek, észreveszem, hogy a fa, mely alatt imádkozik, nem olyan, mint a többi fák. A többi csupaszon áll, levél és virág nélkül. Ez azonban zöldel és virágzik, kiviláglik, s viragzó ágaiból lombsátor boltozódik az imádkozó feje fölé. S sok madárka ugrál és éneklí az Énekek-Énekét. Csodálkozástól dermedten állok, tágranyitott szájjal és szemekkel. Igen, úgy álltam ott.

Végre elkészült imájával. És az Énekek-Énekének utolsó hangjaival a fa pompája is megszűnt s a madarak is eltűntek. Ő pedig felém fordul és jóságos hangon így szól hozzám:

— Hallga csak Jidele, — így hívtak ugyanis — kérnék tőled valamit.

— Mondd csak el! — kiáltottam örömtelten. Azt hittem, kérni fog arra, hogy enni-valót hozzak neki. Már el is határoztam, hogy meg fogom dézsmálni anyám szombati készleteit.

— Senkinek se meséld el, amit itt láttál.

— Csak ezt kéred? Egyéb semmit? — Csalódtam. De mégis komolyan és becsületesen megígérttem neki, hogy hallgatni fogok.

— Még valamit akarok neked mondani, Jidele, — folytatta tovább — hosszú, hosszú utat fogsz megtenni.

Csodálkozom. Mit tehetek én egy hosszú, hosszú uton. De rögtön tovább beszélt. — Tanítód tanításait kiverik majd a fejedből, elfelejted majd apádat, anyádat . . . de tartsd szemelőtt, hogy mi a neved s annál maradj. Jidele a neved, s maradj is zsidó!

Megijedek és lelkemből kikiált:

— Oh minden bizonnyal! Életemre! — Közben kívánságaimról sem feledkeztem meg. — És az evés? — kérdem, de nem kapok feleletet.

Hirtelen eltűnt . . .

Egy héttel később poroszlók bandája rohanta meg házunkat.

Elhurcoltak a kantonistákhoz, kik elrabolják a zsidó fiukat a szülői háztól és katonákat nevelnek belőlük.

*

És csakugyan elfelejtettem mindent, mindent kivertek a fejemből.

Oroszország belsejében szolgáltam, hóban és fagyban. A jó nem volt osztályrészem. Talán ott is voltak titkos zsidók, de én nem ismertem őket. Nem tudtam sem a szombat-

ról, sem az ünnep és böjtnapokról. Mindent, mindent elfeledtem. S minél többet felejtettem, annál nagyobb volt a kísértés, hogy a bennem rejlő kinnak egy csapásra véget vessek. De mindig, mikor rossz gondolatom támadt, megjelent ő előttem. Világosan láttam magam előtt. Tisztán hallottam hangját.

— Maradj a nevednél, maradj zsidó!

És nem is lehetett csak álom. Mert egyik alkalomtól a másikig öregebbnek látszott, fehérebb szakállal, haloványabb arccal. Csak szemei maradtak mindig egyformán jószágosak. És hangja is mindig ugyanaz a jószágos, édes hang . . . mint hegedüjáték . . .

Egy izben, mikor kancsukával ütöttek, mellettem állott, letörülte a hideg izzadságot homlokomról, simogatta arcomat és egészen halkán mondta:

— Ne kiálts! Megéri a szenvedést az, amiért szenvedsz. Maradj zsidó!

És türtem jajszó nélkül, sóhaj nélkül, mintha nem is engem ütlegeltek volna . . .

*

Már utolsó évemet szolgáltam, amikor egy este mint őrszem a városon kívülre kellett mennem. Viharos idő volt. A vihar egész hótömegeket emelt a magasba, tükké tördelte össze, széjjelporlasztotta a hócsomókat. Hegyes hótűk örvénylettek a levegőben, pacskolták arcomat és szurtak . . . Lehetetlen volt a szemet nyitvatartani és lélekzetet venni! Ekkor közvetlen közelemben emberek mennek el hirtelen mellettem és mintha valaki zsidóul mondotta volna:

Ma van a Jomkipur estéje. — Máig sem tudom, hogy égi hang volt-e, vagy valóban emberek haladtak el akkor mellettem.

A szavak mindenesetre nehéz ólomsúlyként neheztedek szívemre. Alig érkeztem örhelemre és alig kezdtem meg a fel- s alá járást, amikor egy leirhatatlan, fájdalmas vágyakozás fogott el. Csak az esti imát szeretném mondani. De egyetlen szóra sem

tudok visszaemlékezni. Érzem, hogy az valahol mélyen, valahol a szívem legmélyén nyugszik, pedig egykor kívülről tudtam. Érzem, hogy csak egyetlen egy szóra kell visszaemlékezni, csak egyetlen szóra, hogy a többi szavak is előtörjenek, mint elvonuló madarak, kik elaludtak és hirtelen felébenednek a hóból. De épen ez az egy szó nem jut semmiképp sem eszembe . . . „Oh világok Ura“ — kiáltom forró fohással — „egy szót, legalább egy szót!“ — És szerencsés pillanatban fohászokodom. Azonnal eszembe jut a Kol Nidré veeszőré . . . Mintha az égből dobták volna le számomra. És lelkem csordultig megtelik örömmel. Puskával vállamon, fel és alá járok és mondom, és énekelem a behavazott, álmodozó világba a Kol Nidré. És mint gyöngysor jön ki számból a dal. Gyöngy, gyöngy után. Oh nem tudják ezt megérteni, nem tudják ezt felfogni. Csak aki ilyen helyzetben volt már, tudja megérteni.

Időközben elült a vihar; az idő kitombolta magát. Az ég tiszta és csillogó. És a végtelen fehér messziség; a csendes, édes, messzi fehérség . . . És feltűnik hirtelen a csendes fehérségben egy még fehérebb, világítóbb, csillogóbb . . . és közeledik fehér lepelben és talliszban. A tallisz előtt egy reszkető, fehér ezüstös szakáll és feljebb két csillogó szem, fölötte égő korona, egy sapka ezüstös és aranyos diszitással . . . Mindig közelebb és közelebb jön, elmegy előttem és így szól, mikor szemben áll velem:

— Jó így!

Igy mondja édes hangon, mint hegedühur hangja . . . és eltűnik . . .

De ugyanazok a szemek voltak, ugyanaz a hang . . .

*

Visszajövet Spalán keresztül mentem és betértem a Nagypóhoz. Megismertem őt és ő is megismert engem.

Fordította: Lukács Zoltán.

MEGJELENT PATAI JÓZSEF KÉT ÚJ KÖNYVE:

ZSIDÓ IRÁSOK

A ZSIDÓSÁG ÉLETBEVÁGÓ AKTUÁLIS KERDÉSEIRŐL.

ÁRA:
10
KOR.

SULAMIT, LÁTOD A LÁNGOT?

(VERSEK SULAMITHOZ. BUS ALKONYATOK ÓRÁIBAN. AZ ÖLDÖKLÉSEK NAPJAIBÓL. JUDA AZ ÖRÖK NÉP.)

ÁRA:
10
KOR.

MEGREDELHETŐK

A „MULT ÉS JÖVŐ“ KIADÓHIVATALÁBAN, VI. PODMANICZKY-UTCA 6.

Zsidó önérzet.

Irta: Neményi Endre.

Zsidó önérzet alatt természetesen nem a betegesen tultengő zsidó érzékenységet értem, még kevésbé a zsidóságnak azt a tulértékelését, amely minden zsidóban valami föltétlen szellemi magasabbrendűt akar látni; de az önérzetes gondolkozásnak azt a nyugodtságát és azt a természetességét, amelyet a normális életviszonyok között élő népeknél annyira csodálunk, de nem követünk. A nyugodt szembenézésnek és az öntudatnak azt az egyszerű, póznélküli fejtartását, amely sem nem gögös, sem nem alázatos, csak természetes, mert a saját egyéni és történelmi súlyának teljes tudatában van.

Normális életviszonyok között élő népeknél a nemzeti öntudat kiemelésének kevés jogosultsága és kevés jelentősége van. Még a legkisebb szabad népek egyikénél sem jut senkinek eszébe, hogy önönmagát analizálja, vagy pláne leértékelje, hogy ő miért nem más mint ami; egyrészt azért, mert erre semmi szüksége nincs, de azért is, mert őt erre sem a környezet assimiláló ereje, sem agressív tömegérzése vagy tömegizlése nem befolyásolja.

Nemzeti, vagy faji önérzet hangsúlyozására inkább azoknak a kis népeknek van szükségük, melyeket a nyers erő vagy egyéb politikai szerencsétlenség elnyomott vagy szétszórt; amelyekre az erősebb népek tömegérzése vagy agressivitása saját színeit erőszakolja, de amelyek az erősebb népek olvasztó kohójában megolvadni nem akarnak.

A legutolsó zsidó szabadságharc után szerteszóródott zsidó nép a diaspora természetes folyamánként mindenütt a minoritás helyzeti tragikumába került. A minoritás helyzeti tragikumának bizonytalanságából fakadó sulytalanság évszázados nyomasztó érzését — ezt történelmi objektivitással megállapíthatjuk — egyedül az ősi zsidó vallás nagy morális értékei ellensúlyozták és tették elviselhetővé. Igaz ugyan, hogy a sok évszázados elnyomatás a lelkeket összekovácsolta, másrésztől azonban a ghetto nyomasztó zárt levegőjében a látókörünk megszűkült és az idegen környezet tömegérzése, de mindinkább — sokszor durva — agressivitásának hatása alatt a zsidó önérzet megsápadt, elsorvadt, egyrészt betegesen tulérzékennyé, másrészt bujkálóvá és sulytalanná vált.

Innen van az, hogy amikor az emancipációval az európai népek évszázadok igazságtalanságát vélték jóvátenni, elődeink ezt nem úgy fogadták, mint őket megillető természetes emberi jogokat, hanem mint valami nagyszerű ajándékot, melyet csak a zsidó

sajátságok minél teljesebb eltüntetésével és a történelmi folytonosság megtagadásával vélték meghálálni. Ez a hazug ideológia a zsidó önérzetet végleg lesorvasztotta és ennek látható eredményeként a mai assimiláns zsidóság egy olyan fához hasonlít, amelynek gyökerei elvágattak és a levelei sápadtan, élettelenül hullanak alá és amely egyedül az assimiláns zsidó ideológia sovány hazugságszálaiból táplálkozik. A régi zsidó szokások és hagyományok értéküket veszítették, maga a zsidó név mint olyan leértékelődött és a viselőjére kellemetlen dekorummá vált, mert hogyan is értékelnének valamit mások, amelynek értékében magunk sem hiszünk. Idegen kulturák színeinek megvilágításában, de még inkább idegen kulturák levegőjében élve, a zsidó önérzet elsorvadt és a zsidó életszokások idegenné váltak. Idegenné váltak azért is, mert az, aki nem érzi magát a zsidó nép fiának, a történelmi folytonosság megtagadásával a zsidó életszokásokat nem érzi át.

Hogy a zsidó önérzetet és vele a zsidóságot megmentjük, vissza kell térnünk a történelmi zsidóság útjára. A történelmi zsidó világszemlélet fényében a zsidó életszokások természetessé válnak, azoknak megőrzése aristokratikus jelleget, eszményi tartalmat kölcsönöz és ezáltal a saját egyéni fajsúlyunk is megnövekedik. A történelmi zsidó név örökösei hitvány önmehtagadók nem lehetnek, mert ez a név a legerősebb napfényt is kibírja és méltó társa a kulturnemzeteknek.

Kell, hogy átmenjen a zsidóság öntudatába és a köztudatba az az elvitázhatatlan tény, hogy mi nem jöttünk üres kézzel a nemzetek közé, hanem egy nagy, fejlett kultúra klasszikus, morális nagy értékeit hoztuk magunkkal és így kisebb fajsúlyuk nem lehetünk. Jó polgárai, hasznos tagjai lehetünk a társadalomnak akkor is, ha nem dobjuk oda marta-lékul apáinknak könnyben, vérben és üldöztetésekben tovább adott örökét.

Vissza kell térnünk a zsidó vallás és a zsidó eszmekör morális életfelfogásához, hogy életünk erkölcsösebb és tartalmasabb legyen. Hanyatlóban levő kulturák hazug életfelfogásának hatása alatt belsőleg is lerongyolódnak. A régi tiszta zsidó családi kötelek meglazulnak és életfelfogásunk mindinkább anyagiakat hajhászó lesz és végleg lezüllünk, ha idejében magunkra nem eszmélünk.

De vissza kell térnünk a zsidó életmódhoz, a zsidó szokásokhoz is, mert ezek nélkül minden racionális ideológia csillogó frázissá válik és végleg elmerülünk a diaspora végtelen zónájában és a nagy, idegen kulturák ölelésében.

És végül vissza kell térnünk a zsidó röghöz! Ahoz a röghöz, melyben egykor a zsidó szellem és a zsidó energia olyan csodásan

színes virágai pompáztak, amelynek levegőjében lelkünk új erőre ébred; és a felszabadult zsidó lélek és zsidó alkotó energia nagy, nem sejtett morális és művészi értékekkel fogja gazdagabbá tenni a zsidó népet és az egész emberiséget!

HÉBER KÖLTŐK

GORDON: ÜDVÖSKE HUGOM.

— Jákob leányának, akit meggyalázott Chamor fia. —

Miért csügged lelked, Üdvöske hugom?
Miért zaklat kétség, gyötör fájdalom?
És arcod rózsái mért hervadoznak?
Lihegő hordák jöttek, megkinoztak?
Ököl ha győzött s gonosz hatalom —
Te vagy-e bűnös, Üdvöske hugom?

„Hogy rejtsem szégyenem?“ Hol szégyened?
Szíved nem csapongott, nem vétkezett,
Emeld büszkén fejed az ég felé,
Nem tied a szégyen, kinzoidé.
Foltot nem ejthet tisztaságodon,
Ártatlan vagy te, Üdvöske hugom.

Folt Ábel vére Kájin homlokán csak.
És mind, kik rajtad véres foltot látnak,
Tudják, az ő gyalázatuk a véred!
A gyilkosokon örök Kájin-bélyeg!
Hadd tudják hát Keleten, Nyugaton,
Hogy meggyaláztak, Üdvöske hugom!

Jó így, hogy meggyaláztak, megkinoztak . . .
Lelkem türt szenvedést, kint évek hosszát,
Minden csuf gyötrést türtem, elviseltem,
És itt maradtam s még remélt a lelkem,
De szégyened viselni nem tudom,
Gyere hát, menjünk, Üdvöske hugom!

Gyere hát, menjünk?! — Oh, anyai házba
Nem vihetlek, hol boldog fészek várna,
Hisz árvaak vagyunk. Jer hát, bolyongjunk,
[járjunk,
Más vendéglakba térjünk be és várjunk,
Mig megkönyörül, a vándoruton,
Haragvó Atyánk, Üdvöske hugom . . .

Gyere hát, menjünk! Hol szabadság napja
Sugarát mindenkire ragyogtatja,
Hol emberkéztől emberszív nem vérzik,
Istenét, népét senkitől se kérdik,
Hol nem zaklat majd kétség, fájdalom,
Hol szeretnek majd, Üdvöske hugom.

Héberből fordította: Patai József.

Keresztény talmudisták.

Patai József Zsidó Irások című könyvének sajtó alatt levő második kötetéből.

Teljesen távol áll tőlem az a szándék, hogy tudományos értekezést irjak a keresztény talmudistákról és tudós komolysággal jegyzetbe szedjem mindazokat a helyeket, ahol keresztény emberek a talmud szót használták. Tagadhatatlan, hogy ez is elég érdekes és nagyon is tanulságos adatgyűjteményt adna. Erdemes volna pl. megállapítani, mennyiféle értelemben használták a keresztény „talmudisták“ a talmud szót, mi mindenfélét értettek rajta. És, azt hiszem, ennél a statisztikánál még a jártasabbak közé fog kelleni sorozni azokat, akik úgy képzelték, hogy a talmud, vagy ahogy ők gondolták: *Talmud* hosszú, fehér szakállas zsidó bölcs volt, aki bibliai stílusban mondott afféle épületes szentenciákat, mint pl. Confucius vagy Zarathustra. Voltak, akik így is idézték: „Rabbi Talmud“.

A keresztény „talmudisták“ második csoportjához, — hogy mégis tudományos stílusban folytassam — tartoznak azok, akik már tudnak valamit a talmud keretéről, tudják, hogy az egy nagy mű, melybe hosszú évszázadok bölcseinek véleményei vannak leraktározva, sőt ismerik a talmud beosztását is és tudják körülbelül, mivel foglalkozik mindegyik traktátus, a talmud lényegét azonban mégsem ismerik és ami a fő: a *melódiája* egészen ismeretlen előttük.

Magam voltam egyszer szemtanuja Drezdában, a híres professor August Wünsche talmudtanulásának. Wünsche már akkor néhány könyvet irt a talmud tárgyköréből — persze társával Winter dr., drezdai rabbival együtt, aminthogy Luthernek is megvolt a bibliafordításhoz a maga házi talmudistája. Ismertem Wünsche műveit és vágyódtam megismerni a szerzőt is. Amikor a drezdai Zwinger gyönyörű gyűjteményének megtekintése után, még kissé kábult fejjel professor August Wünsche dolgozó szobájába léptem, azt hittem, valami középkori kép elevenedett meg előttem. Hosszu fehér fűrtökkel fedett hatalmas fej trónolt sok egymás mellett fekvő nagy fóliáns fölött és az óriás aggastyán magas homloka alól fiatal fényű germánkék szemek villogtak felém.

— Tessék csak közelebb jönni — bátorított barátságos szóval. És én közelebb léptem hozzá.

Egy pillantást vetve a nyitott fóliánsra, láttam, hogy a mester „Kidusin“ traktátusával foglalkozik, a házasságkötés talmudi kódexével.

Kissé idegenszerűen hatott reám a talmudra hajló fedetlen fej, dehát keresztény embert nem kötelez a Sulchan Aruch. Láttam azóta különben zsidó tudósokat is fedetlen fővel talmudot tanulmányozni. De a legidegenszerűbb volt a Talmud fóliáns mellett a nagy héber és arameus szótár és mindenféle ó-káld és egyéb grammatika és „segédkönyv“.

Egy pillanatra eszembe jutott, hogyan szoktuk mi csufolni a jesivában a talmudtanuló „dác“-ot, a német zsidót, aki szavanként fordítja a Talmudot: — Jeciosz? Nézzük csak a szótárt! De vajjon melyik betűnél? Mi itt a gyökér és mi a képző, vagy rag? Keressük csak! Itt nincsen, itt sincs. Nézzük csak amott és így tovább. Holott a hatéves chéder-fiunak a tanítója csak ugyanazzal a héber szóval fordítja. „Jeciosz hasabbosz“ = „Jeciosz hasabbosz“ és a gyerek megérti. Akik a talmudot szótár segítségével olvassák, azok száz éves korukig sem tanulnak meg belőle annyit, amennyit egy tizenkétéves jeles huszti bócher tud.

Az ősz Wunsche épen egy mondat olvasásán törte a fejét és böngészte a szótárban, hogy azt a bizonyos betűösszetételt mi mindenképp lehet olvasni. Minthogy éppen kapóra jöttem neki, rövid beszélgetés után elém terjesztette a „nehéz“ szöveget, „den schwierigen Text“, amelyet én, ha jól emlékszem, hét éves koromban betéve tudtam. Hiszen ép olyankor tanítják a házasságkötés és a házasság élet traktátusait, amikor a gyermekben ezek a dolgok még semmiféle idegen gondolatot nem ébreszthetnek.

Gyorsan ledaráltam neki a „textust“ és nyomban le is fordítottam, részben bizonytalan német szavakkal, részben csupán az eredeti héber szavak ismétlésével, a többi pedig kipótoltam a szokásos gesztikulálásokkal, ahogy reflexmozgásuk a régi jó időkből az idegeimben élt.

Wunsche professzor csodálkozott: „Ach, junger Freund, wie geläufig sie lesen!“

És én nem akartam a rokonszenves aggudást azzal a felvilágosítással megszorítani, hogy nálunk ezt minden „chédergyerek“ tudja.

Mi ezt a chéderben tanultuk olyan korban, amikor minden szónak melódiája van, minden alak legendás nimbuszt kap és minden mondat ismeretlen világot nyit meg. Vagy huszan énekeltük együtt a hosszú asztal körül Reb Solem, a derék melamed dirigálása mellett a talmud melódiáját. Amit meg nem értettünk, azt megérettük. A „modern pedagógus“ megütközik ezen a tanítási módszeren. Nem is volt ez tanítás, hanem belecsepegtetés a tiszta gyermeki lélekbe, egy szent nagy tradíció belelopása a friss gyer-

meki vérbe, hogy vele együtt forrjon, zengjen és növekedjen. Egyszerre csak arra ébredtünk, hogy tudunk „lajfolni“, azaz a lapról olvasni s bizonyára úgy éreztük magunkat, mint a nagy zenész, aki a kottát folyékonyan olvassa, aki nagy operákat hall az egymásmellé rakott ákom-bákomok tömegéből és a lelkünk megtelt zengő, ősi melódiákkal.

A keresztény talmudista pedig ül az íróasztalánál és böngész a nagy szótárt. Minden szó egy különálló holt téglát előtte. És próbálja rakosgatni, egymásmellé illeszteni, hogy rekonstruálja a holt épületrészeket. Seholy semmi vázlat, semmi utmutatás, se pont, se vessző, se kérdőjel, se felkiáltójel, se idézőjel. Egy csomó hangjegy egymásmellé dobálva és a keresztény „talmudista“, aki nem ismeri a taktust, nem érzi ki a melódiát. Neki nem élet ez, hanem holt anyag. És azért bátran merem mondani: Nincs keresztény talmudista, aki amugy igazán „lajfolni“ tudna.

Nachum Szokolov, a nagy héber publicista, jegyezte fel nemrég a következő érdekes esetet, amelyet a történet hőse, a hrobsovi rabbi, Ábrahám Jákob Stern mondott el vejenek.

A rabbi nagy matematikus volt és a lengyel politikus és tudós Stasicz, aki nagyon szerette őt, bevásztatta a „lengyel tudós társaság“-ba. Rabbi Ábrahám Jákob meg is szokott jelenni az üléseken és kis rabbisipkájával a fején helyet foglalt az ország tudományos előkelőségei között.

A tudósok között volt a híres Chiarini, aki héber-lengyel szótárt és egyéb héber tárgyú műveket írt, de nagy hebreológus hire dacára gyűlölte a hébereket és amikor csak tehetett, ütött rajtuk egyet. Különösen szeretett citálni a talmudból kiszakított, elferdített mondatokat, ahogy a zsidógyűlölők szokták a zsidók bosszantására. Rabbi Ábrahám Jákob eleinte nem törődött a dologgal, de amikor látta, hogy Chiarini egyenesen feléje céloz a szószátyárkodásával, elhatározta, hogy egyszerre betömi a nagy „talmudtudós“ száját.

Rabbi Ábrahám Jákob elment az egyik „melamedhez“ és kiválasztott egy okos kis „bocherlit“, aki szépen tud már „lajfolni“ a talmudban. A kis fiunak meghagyta, hogy a következő ülés alkalmával várjon az akadémia előtt és legyen a kezében valamelyik talmudtraktátus.

A tudós társaság összegyűlt és Chiarini újra kezdett citálni a talmudból, Rabbi Ábrahám Jákob ekkor hangosan közbekiáltott: „Ez nincs a talmudban“.

— Hogy mondhatod, hogy ez nincs a

talmudban, amikor én ezt olvastam? — felelt Chiarini mérgesen.

— Hát te olvasod a talmudot?

— Hogyne! mindennap gyönyörködöm oktalanságaiban!

— Helyes! — szólt Rabbi Ábrahám Jákob. — Hát akkor olvass el előttem egy részt a talmudból, bárhol, ahol tetszik.

— Nem hordok én magammal talmudot!

— Majd akad valami talmudista az utcán, akinél véletlenül lesz egy.

Egy perc múlva benn volt az ülésteremben az Akadémia előtt ácsorgó kis „bocherli“. Rabbi Ábrahám Jákob elvette tőle a talmudfóliánst és felütötte Chiarini előtt:

— Mindegy, ahol tetszik, itt, vagy ott, csak olvass!

A tudós társaság összebujt, mindnyájan a csatatérre irányították pillantásaikat.

Chiarini dadogni kezdett:

— Hja, így nem lehet! Ha készülök, akkor tudok olvasni. Így rögtönözve olvasni és fordítani nincs ember a világon, aki erre képes volna!

Rabbi Ábrahám Jákob mosolygott:

— Nem akarom bebizonyítani, hogy én képes vagyok, hanem mutatok más: Jánkele! olvass és fordíts hangosan azon a lapon, amelyet az elnök ur véletlenül felüt!

És a nagy csarnokban mint tiszta ezüstcsengetyü csengett a kis bócher talmudéneke, amint gesztikulálva dalolta és hangsúlyozta a misnát, magyarázta a gemórát, Rásival és toszafottal.

A tudós társaság jóízűen kacagott.

— Csak meg akartam mutatni, — szólt Rabbi Ábrahám Jákob — hogy nálunk a kis gyermekek is tudják olvasni a talmudot. És meg akartam mutatni, hogy mielőtt az ember a talmudról nyilatkozik, kötelessége, hogy legalább olvasni tudjon benne.

Hogy miként maradt el azután Chiarini a tudós társaság üléseiről, nem tartozik a dologhoz. De tény, hogy legtöbbször így tudnak a keresztény „talmudtudósok“ talmudot. Hiszen a talmud és midráskutató Wunsche professzorral megesett, hogy a talmud egyik legendájának fordításában, illetőleg olvasásában olyan mulattató Leiter Jakobot követett el, hogy kacagott rajta „az egész világ“. A legenda szerint, a „Septuaginta“ bölcsei, a hetvenkét tudós, akik macedóniai Nagy Sándor utódjának, Ptolomeusnak megbízásából az egész Bibliát görögre fordították, mikor ehhez a mondathoz értek, hogy „Mózes vette a feleségét és gyermekeit és reáültette a számárra“, úgy módosították a szöveget, hogy a *számár* (*chamór*) helyett *emberhordozókat* (*nószei bené adam*) irtak, nehogy gunyosan azt mondassák: hát a ti mestere-

teknek, Mózesnek még lova, vagy tevéje sem volt? Wunsche professzor a héber *nószei* (hordozók) szót összetévesztette a *neszié* (fejedelmek) szóval és úgy fordította a szöveget, hogy *Mózes reáültette feleségét és gyermekeit az ember fiainak fejedelmeire* (Fürsten der Menschensöhne).

Hogy ha egy Wunsche is összetéveszti a talmudban a szamarat a fejedelemmel, hát még mit tudnak azok a talmud-szédelgők és talmud-mérgezők, akik a talmud betűit sem ismerik és mégis merészen és bátran irnak róla és citálnak belőle hamis források után, hogy a zsidóságot kompromittálják?

TOLLHEGYRŐL

Agyonvédik a zsidókat. Az antiszemita mozgalom mocsarából egy különös irodalmi növény sarjadzott ki; cikkekben, röpiratokban, napi és hetilapokban foglalkoznak a zsidókkal, a legantiszemitább helyekről megnyugtató, nemes objectivitású mondatok hangzanak, a filőszemiták pedig összeszedik az összes érveiket és — védik, védik, agyonvédik a zsidókat. A megnyugtatóknak értékével mindenki tisztában van, de a mindjobban fejlődő, új meg új ágakat hajtó zsidóvédelem irodalma szinte magukat a zsidókat is megtéveszti. Mindenki más és más eszközökkel akarja a helyzetet megmenteni, egyesek azt ajánlják, a zsidóság tisztuljon meg hibáitól, főleg anyagiasságától és emelkedjék a keresztény erkölcs színvonalára. Persze arról, hogy a keresztény erkölcs, szinte teljes egészében a zsidó erkölcsből sarjadt, a cikkíró megfélemedezik, valamint arról is, hogy egyes zsidók hibái nem a zsidó erkölcs hibái és nem bizonyítják annak alacsonyabbrendűségét. Mások a teljes asszimilációban látják az üdvösségét, mintha a zsidóság legnagyobb bűne, minden egyéb bűnének forrása nem épen az asszimilációs irány volna, amely gyökerében, erkölcsében, tisztességében támadta meg a zsidóságot, a mely belevitte az önmagával való meghasonlásba. A zsidók a sok védelem között még úgy fognak járni, mint ama novella tragikus hőse, aki a végén maga se tudta már, hogy bűnös-e vagy ártatlan.

A Garai-utcában egy hentesüzlet előtt sort álló asszonyok közül az egyik elégedetten mondogatja: milyen jó, hogy megszűnt a proletárdiktatura, akkor a zsidók mind megették a disznóhúst, most végre a szegény keresztény is hozzájuthat. Szegény asszony, nem tudja, hogy nem szabadult meg a konkurenciától. Azok a zsidók, akik a proletárdiktatura alatt disznóhúst ettek, most is azzal élnek. Épp csak siettek ki-keresztelkedni és most már kétszeres jogcímük van a disznóhús élvezésére.

A Rombach-utcai börze. Már a háboru alatt sokat beszéltek a Rombach-utcai börzéről. A proletárdiktatura alatt meg, mikor a Szabadság-téri fényes palota

bezárta kapuit és a tőzsde is száműzetésbe ment a Rombach-utcába, mintha ez a szűk, fénytelen utca a kizsákmányolásnak, a harácsolásnak, a gyors meggazdagodásnak, a lánckereskedelemnek a simbolusává vált volna. És tényleg ma is nyüzsög a nép a Rombach-utcán, kisebb nagyobb csoportok álldogálnak, kapacitálások folynak, a kezek is segítenek. Az utca a finnyás orruaknak nem szimpatikus. De valjon ki vesz magának annyi fáradtságot, hogy betekintszen a sötét kapualjakba, az alacsony szobákba, ahol az élni akarás küzd a nyomorral, a jóllakni vágyás az éhséggel, ahol a kézzel beszélő kaftános is szegény családapává válik — és ki látja, hogy összeharácsolt kincsek, kékpénzes ládikák helyett éhes gyermekszájak és kérdő, ártatlan gyermekszemek sokasága tölti meg a szűk odukat és ki hiszi el, hogy többnyire ezek hajszoják a szegény férfiakat nyomoruságos kis üzleteik után. Pedig kevés kivétellel így van ez és ezek az ugynevezett „árdrágítók, lánckereskedők“ még péntek esteken is alig laknak jól.

A pótimaház alkonya. A „kis- és nagykávé“ „Fagylalt“, „Női zenekar“ felirású helyiségek most az ide ünnepek táján nem alakultak át imaházakká, aminek oka főképp a bizonytalan viszonyokban rejlett. A kis imaházak kelyett sok magánlakásban tartottak istentiszteletet és így beteljesedik a régi zsidó közmondás: „gám zu le tauvu“, hogy nincs olyan nagy rossz, amiből egy kis jó ne származnék.

S · Z · E · M · L · E

Héber lap Londonban. A „Haólam“ (A világ) című héber hetilap, mely a világháború alatt szünetelt, újra megindul Londonban, amely a Cionista Világszervezet központjának odaköltözése folytán ujabban valóságos zsidó centrummá vált. A „Haólam“ a héber renaissance szolgálatában fog állani. A munkatársai között a legjelesebb héber írók foglalnak helyet. A londoni szerkesztőség közreműködésre kérte fel dr. Patai Józsefet is.

A lettországi zsidók jogai. A lett kormány béke-delegátusai nyilatkozatot nyújtottak át a zsidó delegátusoknak, amelyben kijelentik, hogy a lett zsidók teljes polgári és nemzeti egyenjogúságot kapnak, arányos képviselést a törvényhozó testületekben, a kormányban, külön minisztériumot zsidó ügyeknek, autonómiát belső zsidó ügyekben, jogot nemzeti iskolák fentartására, a szombat és ünnepek megtartására a vasárnapi szünet mellőzésével. A zsidó nemzeti autonómia szervei fel vannak jogosítva, hogy költségeiket a zsidókra kivetendő adó útján fedezzék.

Egy fővárosi iskolában történt. A zsidó hittanár épp be akart nyitni az osztályba, mikor megszólítja egy *kis lány*: Tanár ur, kérem, szabad nekem ide bemenni? *Tanár*: Miért kérded, *kis lányom*, hát nem ide jársz a második bébe? *Kis lány*: De igen. *Tanár*: Hát akkor persze hogy bejöhetsz. *Kis lány*: De tanár ur,

kérem, — mi kikeresztelkedtünk. — *Tanár*: Ja édes fiam, akkor téged a másik hittanórán számon kérnek, akkor neked ott a helyed. — *Kis lány*: De én — ugy szeretnék ide bemenni... — Ugy hangzik ez a *kis párbeszéd*, mintha a tendencia kedvéért az írói fantázia szülte volna, pedig szóról-szóra igaz, sőt ha meggondoljuk, egész természetes. Csak az nem természetes, ha aztán az ilyen szülő, aki nem törődik a gyermeke érzésével és mélységes sebet ejt a reábizott *kis lelken*, úgy jár-ke, mint aki nagyon jól végezte a dolgát és elsimitotta gyermeke utjából a legfőbb akadályt.

Zsidó Főiskolai Hallgatók Köre alakult meg a napokban, amely céljául tűzte ki, hogy a zsidó egyetemi hallgatók nehéz helyzetén segítsen, szigorúan rituális, állandó menza felállításával és zsidó internátus megteremtésével. A minden segítségre érdemes egyesület helyisége V. Károly-körut 10 alatt van.

A Kazinczy-utcai templomnak Ros-hasono mindkét napján meg volt a maga szenzációja. Az első napon román zsidó katonák kohenita áldást (duhen) mondtak a frigyszekrény előtt és a közönség mély meghatódása közben is megfigyelhette a magyarországi és romániai zsidók melodiája közötti különbséget. A második napon, déltájban valóságos futótüzként terjedt el a hír, hogy Horovitz ezredes itt van a templomban; és tényleg, nemsokára a frigyszekrény előtt már megjelent az idegen egyenruha, amelynek viselőjét az éppen soron levő frigyszekrény kinyitással tisztelték meg. Később kétségek merültek fel, valóban Horovitz volt-e az idegen tiszt, vagy a missiónak egy másik zsidóhitű tagja, a magyar származású Weiss kapitány, de mire a kérdést elintézték volna, már mindenki újra mély áhitatba merült.

Egy diákgyűlésen történt, ahol a zsidó egyetemi hallgatók összegyűltek, hogy megtanácskozzák, miként lehetne mégis bejutni az egyetemre, amelynek kapuit „éberek“ őrzik, nehogy a „héberek“ bemehessenek. A tanácskozás javában folyik. Az egyik zsidó diák felszólal és tiltakozik a felekezeti tömörülés ellen. „Nem kell felekezetieskedni, — mondja — alakítsunk egy általános egyesületet az emberi jogok védelmére, amelybe aztán beléphet mindenki, felekezeti különbség nélkül“ stb. Ez a héber, úgy látszik, csakugyan nem ébredt még fel. Az új felekezeti közti egyesülethez beléphet talán, de az egyetemre bizony nem.

FIGYELMEZTETÉS.

Tudomásunkra jutott, hogy egy hirdetési ügynök még a proletárdiktatura alatt, amikor a Mult és Jövő már meg sem jelent, több helyen előfizetési díjakat vett fel a Mult és Jövő nevére hamisított nyugták ellenében. Minthogy az összeget mi meg nem kaptuk, természetes, hogy érte felelősséget nem vállalhatunk. Egyben figyelmeztetjük olvasóinkat, hogy egyelőre senkinek sem adtunk megbízást előfizetési díjak beszedésére és ha valaki mint ilyen jelentkezik, adják át a rendőrségnek.

• IX. ÉVFOLYAM •
• 1919 •
MEGJELENIK
MINDEN HÉT
VÉGÉN •

ISZRAELI ESZKÖZ

ZSIDÓ-HETILAP • SZERKESZTI:

DR. PATAI JÓZSEF

SZERKESZTŐSÉG • ÉS • KIADÓHIVATAL:

BUDAPEST • PODMANICZKY-U. 6 • TEL: 146-92

ELŐFIZETÉSI • DIJ • EGÉSZ • ÉVRE • 100 • K • FÉLÉVRE • 50 • K

A TARTALOMBÓL: Friedrich István a zsidókkal való tárgyalásokról. — Földes Artur: Kint az utcán... — Jobbágy Jenő: Zsidó irodalom — magyar irodalom. — Tollhegyről: Hogyan dolgoznak a Dunántul? Sehogy se jó. — Héber költők. — Dr. Hevesi Simon: Ezeiel. — Bogár Mózes: Hosána-törés. — Raab Andor: A zsidókérdés Magyarországon. — Patai József: A rimanovi sátorban. — Versek. — Krónika. — Szemle. — „REMÉNY“ ifjusági melléklet.

Cenzurat: L. Miron 1919. október 14. Zsidó Egyetem Könyvtára Egyesületére 2 kor.

Friedrich István a zsidókkal való tárgyalásokról.

— Beszélgetés a miniszterelnökkel. —

Hetek óta foglalkoznak a lapok bizonyos politikai tárgyalásokkal, melyek állítólag a zsidóság vezetői és a miniszterelnök között folytak volna. Ezek a híresztelések, dacára annak, hogy Székely Ferenc már több ízben megcáfolta őket, még ma is élénken foglalkoztatják a zsidó közvéleményt és még most is beszélnek és írnak fantasztikus összegekről, politikai paktumokról, személyi kombinációkról stb. stb. Szükségesnek tartottuk tehát, hogy magától a miniszterelnöktől kapjunk egyenes feleletet ezekre, a zsidóságot ma annyira foglalkoztató kérdésekre.

Munkatársunk felkereste Friedrich Istvánt, aki a következőket mondotta:

— *Leghatározottabban kijelenthetem, hogy semmiféle politikai tárgyalás köztem és zsidó vezetők között nem volt. Nem is lehetett, minthogy a zsidóság, mint olyan, nem alkot egységes pártot . . . Mindössze az történt, hogy a pesti hitközségek vezetőivel megbeszéltük annak idején azokat a módokat, amelyekkel a fővárosi zsidóságot egyes atrocitások ellen megvédehessük. De itt sem kell valami súlyos dolgokra gondolni. Budapesten nem volt pogrom és nem is lesz pogrom.*

— *Ami az egyetemen történt sajnálatos eseményeket illeti, azokat csupán a túlfűtött ifjui szenvedélyek kirobbanásának tartom és a kormány egész erejével fogok fellépni ellenük, tekintve, hogy a szabad verseny elvén állok. A numerus clausus, melyről mostanában annyi szó esik, egyáltalában nem fõdi sem a magam, sem a kormány álláspontját.*

— *Ismétlem, hogy a nemzeti zsidóságot semmiképen sem akarom érdekeiben megrovíditeni. Én a nemzeti zsidósággal együtt akarok dolgozni.*

— *Es a cionisták?*

— *Én nemzeti zsidók alatt mindazokat a zsidókat értem, akik a magyarság évszázados kulturális és gazdasági munkájából derekasan kivették és kiveszik a részüket, — tekintet nélkül arra, hogy a zsidóság keretein belül milyen párthoz, vagy árnyalathoz tartoznak.*

— *A zsidók különben, mint politikai tényezők, — minthogy külön nincsenek megszervezve, — a különböző politikai pártokban foglalnak helyet és a velük való tárgyalás csak a liberális blokkon keresztül képzelhető el, feltéve, hogy ez a blokk a belső marakodás helyett csakugyan megalakul.*

Kint az utcán . . .

1919. október 12.

A „Mult és Jövő“ is *kint van már az utcán*, mert e és egyebekben is zavaros és bánatos időben mást nem tehet. Legfeljebb bocsánatot kér régi hüséges olvasó gárdájától, hogy multjának szép és művészi tradícióit egyelőre szegre akasztja;

De hát *annyi sárral és fürtelemmel dobálnak bennünket*, hogy egyelőre sem idegünk, se türelmünk nincs a szordinós hanghoz és a finomabb gesztushoz.

*

*

Nem is *kint az utcán*, hanem bent a hétlakattal örzött és teljesen zsidómentes kaszinóknak legbelsőbb termeiben inkuizíciós eljárás folyik mindama nagy urak ellen, kik a

bolsevizmus bűnében találtattak. Hogyan kérem: ez a speciálisan zsidó nyavalya megfertőzte volna még ez exkluzív társasköröknek diszkrét levegőjét is? Tisztességes, becsületes magyar zsidó előtt tabu a Nemzeti és az Országos Kaszinónak kapuja, de azon szabadon beléphetett és a fényes termék puha bársony kerevetein kényelmesen terpeszkedhetett a nagy ur, ha különben vallási viszonyai rendben voltak? Igazán nem értjük. Eddig azt hittük, hogy minden zsidó bolsevista. Ha ez igaz, amint-hogy ez az „ébredő magyar“ igazsága, akkor annak is igaznak kell lenni, hogy minden bolsevista zsidó. Pedig hát itt a tévedés. Patentirozott fajmagyarok, kiknek fajiságát és magyarságát nemcsak öreg keresztlevelük és örökös kaszinói igazolványuk igazolja, még csak valahogy eltűrik a bolsevizmus vádját, de hogy ők zsidók lennének — ments Isten! Ha már kettő között kell választani: ők bolsevisták és nem zsidók. Nekik ezt el is hiszi mindenki. Csak nekünk nem akarják elhinni, hogy mi nem vagyunk bolsevisták, hanem csak — zsidók. Mi pedig zsidók és csak zsidók voltunk már akkor is, mikor a nagy urak Károlyi Mihályra, a magyar bolsevizmus uttörőjére és legfőbb patrónusára esküdtek és mégis mi vagyunk a bolsevizmus okozói, de nem azért, mert bolsevisták lennénk, hanem mert — zsidók vagyunk.

*

És mert zsidók maradunk továbbra is, hát továbbra is Prügelknabéi leszünk a magyar- és világtörténelemnek; mert hiába, ez a szegény, mártir zsidó sorsa! A bolsevizmus átka még az orosz cárok ázsiai önkényének nyomorbölcsőjében szendergett, mikor a világháború fergetege végigsepert az emberiség kulturvetésén... Mikor a vérfolyam gátszaggató árja megindult, sok bölcs zsidó felsóhajtott az akkor keletkezett társasjátékra:

— Ki győz, az ántánt vagy a közép-hatalmak?

— Csak az Isten tudja. Én csak annyit tudok, hogy akár az ántánt győz, akár mi győzünk: ütni csak a — zsidót fogják.

*

És olyanért is ütni fogják, aminek bűne olyan távol esik tőle, mint Makó Jeruzsálemtől.

Igy van-e, vagy nincs úgy: azt döntsék el a tudós történeti materialisták, de a látszat mégis csak azt mutatja, hogy azóta van kaotikus állapot szerencsétlen, jobb sorsra érdemes hazánkban, amióta megdőlt itt az ezeréves királyság. Mivel pedig minden jó, becsületes magyar zsidó a „rég jó időköt“ sirja vissza, mikor még béke, rend, nyu-

galom, jó pénz és — király volt az országban, egészen természetes, hogy *kint az utcán* az éppen most kiragasztott royalista-plakátokat a legtöbb zsidó mohó lázban és titkos örömmel olvassa. De azért ez az új párt hiába vár a zsidó voksokra. Hogyisne, majd a zsidó a mindenkori hatalommal szemben egy ellenzéki pártra adja szavazatát. Ő szépen le fog szavazni a többi pártra (talán előbb a keresztényszocialista pártra, mint a royalista pártra!) csak éppen — imádkozni fog a királypárt győzelméért. És mert ezt az imát — úgy lehet, — hogy a zsidók és a királyok Istene előbb-utóbb meghallgatja, azért is előbb királyság lesz Magyarországon, utóbb pedig megint — verik a zsidókat. Nem azért, mert jól imádkoztak, hanem, mert rosszul szavaztak. És bár még sok százezer nem zsidó is rosszul szavazott, azért mégis csak a zsidót ütik, mert egyéb híján ő lesz az oka, hogy Magyarországon a novemberi forradalom királyt buktatott. Szolgáljon vigasztalásul az akkor megveendő szegény zsidóknak, hogy mi már ezt most jó eleve megjósoljuk. Ehhez pedig nem szükséges a régi próféták divinációs adománya, hiszen a zsidó faj hátán most is ott van a láthatatlan sárga folt, amely a vérbő fajmagyart látható és lázító irásjegyeivel biztatja:

— Vezekeld le bűnödöt avval, hogy üss nagyot a zsidó hátára!

*

— És üssél annál nagyobbat, minél nagyobb a te bűnöd...

Ugy-e így van ez, Sz. D. író ur. (Megbecsülöm az író kollégámat avval, hogy bármennyire „szeretettel szeretné kiirtani a zsidókat“, mégse írom ki a nevét teljesen.) Elég baj, hogy az a fránya Fehéri Armand nem hallgatta el könyvében a nevét a nagyon tehetséges kollégának.

Zsidó irodalom — magyar irodalom.

Mi irunk és irtunk a népek nyelvén, amelyek között lakunk. Ami pedig ezek között az írások között jó, az az örök zsidó.

Mig a „Mult és Jövő“ az utcán van, addig mély sajnálatunkra fajmagyar írók üzleteiről és nem az „Elsodort falu“ című érdekes könyvről írunk recenziót. Pedig ezt szeretnők, erre hajt a lelkünk... ezt várja tőlünk hűséges olvasóink tábora... De nem lehet... mert mig „szeretettel ölni akarják a zsidót“, addig a „Mult és Jövő“ *kint van és kint marad az utcán...*

Földes Artur.

GÁRDOS ANDOR: LEVELEK MENNEK.

Vén diák, régi-mód, ismét ir levelet haza, nagy ünnepre, özvegy anyaházba: Jó ünnepet adjon, aki tán még adhat, amaz ősi Isten, aki meg is áldja. Csak ezt, hitlen áldást küldhetek ünnepre, ünneptelen vad sors átkozott szolgája, kinek már mi sem szent, tán csak az egy Halál, ki ezt a bús fajtám nyugvásra megváltja. Pihenni, nyugodni? Én hát, meg a fajtám mostan, most pihenjünk, mostan, mikor készül az a nagy Itélet s világ sora dől el: Élet-e vagy halál jusson nekünk részül? Mikor forr a jövő izzó vérparázson s ha mi nép elhamvad, nincs föltámadása, most hát temetkezzem én, a régi harcos, s gúny között muljak ki, magamat alázva? És ha feltámadnak máglya tüzön égett, de végig kitartott, de zsidók mindvégig, azok a holt ősök s gyalázva elvernek: áruló sorsomat mivel mentsem nekik? S ha tán majd ur lesz még az igaz emberség, vállaljam, hogy gyáva, áruló én voltam és mig a testvérek vérben, jajban jártak, én lelkem altatva hajnalig cécóztam?! Vén diák, régi-mód, ismét ir levelet, más levelet anyám, nem olyat mint régen, mikor még nem kellett harcban ünnepelni, félig már halottul, de hőszül, kevélyen...

* Lapzárta után értesülünk, hogy Móricz Zsigmond bejelentette a Keresztény Írók Szövetségének elnöki tisztségéről való lemondását. (Szerk.)

A vádak és rágalmak érvtelen érvei között, amelyeket most halomszámra, de tudatlanul dobnak vitázók szemünk közé, nem utolsó a zsidó irodalom ügye. Tény: azzal vádolnak bennünket, hogy a mai magyar irodalom zsidó irodalom. Valóban büntudat nélkül válaszoljuk: jórészt így igaz. Büntudat nélkül, mert védekezni nem akarunk e vád ellen, nem lévén ez vád, legfeljebb gyenge dicséret. Gyenge dicséret — új vérvád; „kezükbe kaparították az irodalmat“. Mert e vérvádból már kevés a vállalni valónk, mert kézbe kaparintásról aligha lehet itt szó, mert az új magyar irodalom részben zsidó, részben keresztény magyarok munkája, de nem kaparintott, de szerzett, de irt irodalom. Kevés esetben fordult elő ugyanis mindezekig az, hogy valamely zsidó író, a szépernök, a bródysándorok, vagy a molnárferencek egyike elkaparintotta volna az ankajánosok, vagy kovácsherminek kéziratát, hogy zsidó bélyeggel ellátva, a saját nevére adassa ki azt. Miután pedig itt tartunk és túl a divatos, sőt egyszínűen unott jelszavakon (destrukció!, destrukció!), becsületesen kell megvizsgálni a zsidó-magyar, vagy magyar-zsidó, vagy zsidó és magyar irodalom ügyét.

A magyar írás ugynevezett aranykorát követő irodalmi kor minden kevéssé beavatott előtt is a nincsetlenség és az önfertőzésbe sülyedt epigonizmus kora. Az Arany János halálát megelőző tiz esztendő és az utána való tizenöt esztendő alatt alig irtak Magyarországon megőrizni valót. A budahalála-befejezők és a táncrendköltők virágzása alatt mindössze öt név villan föl, a három első között pedig az osztályosabb kettő Kiss József és Makai Emil. Ez azonban zárt kor, foglalkoznunk nem ezekkel kell, aminthogy nem őket kapjuk napi destrukció-leckénk mellé. A mai magyar irodalom, a Nyugat irodalma az, aminek zsidóságát vágják a magyarországi zsidó nép „bűnei“ közé. Mi újból vállaljuk a bünt; ez az irodalom jórészt zsidó. Zsidó, mert kezdeményezői és folytatói, apjai és bábái nagyrészt zsidók voltak, mert írói tán felényire ma is zsidók.

Az *Ady* Endre föllépését megelőző tiz esztendőben kezdődött nálunk az irodalmi renaissance. Ennek első pillérései az intellektuális pályákra akkor erős irammal induló

zsidóság fiataljai voltak. Hogy miért ezek és miért nem a magyar gentriosztályok közül valók, arról a kálvinista papok nem idevaló fia mondott ítéletet. Az új német, francia és skandináv irodalmat egyáltalán nem fogadta be a magyar középtársadalom, Ibsen, Zola és Hauptmann a rohamosan növekvő zsidó intellektus körében találtak „magyar” közön­séget. Erthető, hogy az a nemzedék, amely az új literatúrán nőtt föl, ennek akkor még tábortalan táborába tódult és nem a „hagyományosok” közé. Akkor és évtizedig még ezután kétfajta magyar irodalom birkózott egyre gyöngülő birokkal. Az egyik ama bizonyos zsidó irodalom, amelynek első kitevői már Makai és Kiss, de fiataljai már Ignó, Szilágyi Géza, Heltay Jenő, Bródy Sándor és az utánuk kezdők voltak. A másik; a Herceg Ferencben és Gárdonyiban kicsucso­ sodó irodalom, amely azonban őutánuk ugrá­ sokkal sülyedő hanyatlásnak indult. A Nyugat irodalma így a zsidózás kissé középkori, vagy ép mai vádjával harcol. Mert ismételt hang­ sulyozzuk, azok, akik indították, akik vitték és viszik ma is, felénél nagyobb számban zsidók. De éppen ezért kell ekkor zsidó­ zás vádjával illetni a mai fajilag és nemcsak nyelven magyar irodalom jeleseit: Ady Endrét, Babits Mihályt, Móricz Zsigmondot és az utánuk valókat. Minek azt bizonyítani, hogy aki főképp a Hercegek után következő nem­ zedékből irni tudott, az az új irodalomhoz pártolt, lévén ez az erő és a tehetségek egyedüli utja. Szorul-e most bizonyításra az, hogy az írástudó új magyar sarjadék ehez az irodalomhoz állott és nem amazhoz, amely tiz esztendeje már körülbelül csak a geöcze­ saroltákban, jákómargitokban, legjobb eset­ ben is a megkeresztelkedett zsidó, viszont tehetségtelen siksándorokban merült ki. (Tömörkény nem ide tartozik. Tömörkény író volt, nem hagyományos és nem utonjáró.) Egyéb példa kell-e annál hogy a zsidó ki­ adóktól, zsidó lapoktól és zsidó olvasóktól portált, de nagyhirtelen zsidóutálóvá vedlett Kosztolányi Dezső az Élettől jött át a Nyu­ gat irodalmához.

De ki akadályozta meg az *Életet* abban, hogy ő és írói csinálják a magyar irodalmat? Vagy az Ország-Világot és a keresztény magyarság egyéb lapjait. Mért nem ők csi­ nálták széles teresen, sőt külországokra szólón a magyar irodalmat? De hogy a Nyugatra térjünk vissza, igen ritkán fordult elő az is, hogy Osváth Ernő azt mondotta volna Ady Endre, vagy Móricz Zsigmond nevű fiatal­ embereknek, hogy nézze Ady, ez szép-szép, de nem adhatom le verseit, mert maga nem zsidó. Ki meri azt mondani, hogy ez a „zsidózó” irodalom csak egyszer is elfordult

volna a magyarság igaz tehetségei elől? Vagy kényszeríti valaki a szabódezsőket, hogy a Nyugat „zsidó” frazeológiáján nőj­ jenek föl és zsidók-alkotta szavakat hasz­ náljanak folyvást írásaikban?

A Nyugat irodalma az írás és az egyedüli haladás irodalma volt az új magyar irodalom­ ban, bünösen elfogult az, aki tagadja ezt.

Azonban nekünk így is jó. A zsidó és magyar tehetséggel egyaránt épített magyar írásban megvonják a zsidó és a magyar vér­ vörös határfalát. Bánni ugyan mi okunk volna ezt? Aki miközöttünk érték, meg aki mi­ közöttünk árnyék, hozzánk számítódik ugyis. (Aminthogy hozzánk számítják ama megke­ resztelkedett zsidó Heinét is.) Mi tovább csináljuk a magunk irodalmát, ami (mi akar­ juk) jobb és becsületesebb, de egyformán előrehaladó és irodalmibb is lesz az előbbinél. Akkor pedig egyuton járunk az új magyar tehetségekkel, lévén a tiszta irodalom minden *maniron, sőt politikai maniron fölül való*.

Végül pedig van még egy nem felejthető: mi eddig is magunknak csináltuk, ezután is magunknak csináljuk a mi irodalmunkat, ha úgy ide vágják, hogy mennyire mienk. Nos, a Nyugatot eddig is mi fogyasztottuk és nem ébredő magyarok és amikor a hivatalos és nem hivatalos magyarság százszor meg­ tagadta, nemde nem zsidó lányok borultak a kálvinista papok fianak pusztaszer-átkozta „zsidózó”, de örök írásai fölé!

Jobbágy Jenő.

TOLLHEGYRŐL

Hogyan dolgoznak a Dunántul? A pogromokról és egyebekről más krónika számol be, itt csak arra akarunk rámutatni, hogy milyen „szellemi” eszközökkel dolgozzák meg egészen hivatalosan azt a talajt, amely­ ből aztán a pogrom véres vetése kisarjadzik. Ime — kommentár nem kell hozzá — egy kis szemelvény a Pápa és Vidéke című politikai hetilapból, amely a ke­ resztény szocialista párt hivatalos lapja:

„Hogyan képzelték el a zsidók országuk koronáját? Hogy nem a légből kapott volt a multkoriban lapunk­ ban is közölt felhívás, mely szerint a zsidók a Duna- Tisza között egy boldog Zsidóország felállításán fára­ doztak, igazolja az a tény is, hogy már az átalakított magyar korona fényképfelvételét is megtalálták. Csü­ törtök hajnalban a Pest felől érkező vonaton utazott egy zsidó ki az utasok felháborodottsága közepette szidta a Az utasok Pápara érve feljelentették a vasuti állomás­ parancsnokságnál, honnan nyomban maga a parancsnok felment a vonatba s leemelte a Mellén a piros-fehér-zöld szalag alatt a kommunista vörös csillagot

hordta s iratai között megtalálták az ujonnan felállítani szándékolt Zsidóország koronáját. A pontos fényképfelvételről készült másolatot nagytításban a keresztény szocialista párt irodájának kirakatában láthatják meg olvasóink. Leirni hosszú volna, csak annyit említünk meg, hogy a kereszt helyén egy kommunista csillag, Szent István helyén egy zsidó rabbi, a kettős kereszt helyén egy sakterkés, a négy folyó helyén Mózes táblák, a védőangyal alak helyét két hizott liba foglalta el. A lefülelt akasztófavirágot kihallgatták s jegyzőkönyv kíséretében elküldötték Szombathelyre, hogy közelebbről lássa meg a „fehéreket“. Keresztény testvéreim, mit szóltok mindezekhez?“

Szemléltető oktatásul itt közöljük a zsidó korona rajzát, melyet egy pápai olvasónk másolt le a „kirakatsból“.

[Amint látjuk, a derék rajzolóművész csak ezt a szót ismerte a zsidóságból, hogy כתר és ezt variálta a cimerezésekre, a tizparancsolat helyére és mindenüvé. A „Dávid pajzsa“ — „kommunista csillag“ lett nála. A „sakterkés“ pedig a kis hamis fantáziájában teljesen azonos a borotvakéssel, ami semmiesetre sem felel meg a Sulchan Aruch előírásának. De hiszen, akiknek számára az ilyen maszlag készül, nem ismerik a Sulchan Aruchot, habár ha kell, „ellenőrizni“ tudják a héber lapokat is, amint alább látni fogjuk.

A *Keszthelyi Ujság* egyik számából ugyanis a következőket olvassuk:

„Egy keszthelyi zsidótól elvettek egy héber lapot, melynek tartalma a következő: Erősen összetartani és a megalapozott Zsidóországot itt Magyarországon felépíteni, mert itt teremthetjük meg az ígért Zsidóországot. Minden hivatalt zsidóval kell betölteni, hogy minden téren miénk legyen a győzelem. Minden szent együletet szorgosan latogatni s mindenki tehetsége szerint adakozzon, áldozzon, hogy célunkat elérjük. Ha kell, minden vagyonunkat áldozzuk fel a jövő Zsidóország felépítésére . . . stb.

Ehhez ugy hisszük nem kell kommentár, testvérek, remde? Rajtunk áll, hogy mi lesz Magyarországból? Válasszatok . . .“

Nem találunk szavakat ennek a népbütítő iránynak a jellemzésére. Es ez nem is a mi hivatásunk. De szeretnénk meginterjüvolni néhány intelligens, gondolkodó, becsületes keresztény embert: mit szólnak valjon ők hozzá?

Ugyancsak egy dunántuli vidéki lapban olvassuk, hogy mivel segíthetik a keresztény nők az országot. Röviden: semmit, egyetlen tűt se vásároljanak zsidótól. Hadd kongjanak az ürességtől a zsidó boltok, kongjanak, amíg kongásuk a zsidó boltost kikongatja ebből az országból. „Higyjék meg, kedves női olvasóim, hogy ez a faj a legcsekélyebb vérengzés nélkül ugy elpárolog innen, mint a kámfor“ és „akkor . . . akkor . . . mi fogunk ott boltot nyitni“.

Ehhez sem kell kommentár.

Sehogy se jó. Erre a resümére jut a Neue Jüdische Monatshefte legújabb számában Georg Davidsohn, aki hosszabb cikket ír a németországi zsidóság helyzetéről a forradalmi irányzattal és az antiszemitizmussal kapcsolatban. A hosszabb, mélyenjáró cikkből a következő szellemes részletet közöljük:

„Ez a zsidó nem akar tudni a cionizmusról. Inkább lenne cionista, mondják az antiszemiták. Amaz cionista. Akkor miért nem ül már régen Palesztinában? kérdik az antiszemiták. Ez a zsidó ortodox. A zsidók 6000 év óta nem akarják levetkőzni sajátosságukat, konstatálják az antiszemiták. Az a zsidó vallástalan. Az „istentelen“ zsidók a legrosszabbak, zsémbelnek az antiszemiták. Egy harmadik kikeresztelkedett. Ez csak valami jó üzletet, vagy karriert akar csinálni, gunyolódnak az antiszemiták. Ez a zsidó minden üldöztetés és rossz bánás dacára itt marad Németországban. Miért nem szedi össze a sátorfáját? szólnak az antiszemiták. Az a zsidó összeszedelődzik és máshol próbál szerencsét a „vendégszerető“ Németországon kívül. Ime! sziszegnek az antiszemiták, megszerezte a maga rebachját, most veszi a Németországban szerzett pénzt és kiviszi idegen országba! Ez a zsidó évtizedek óta hiába koldulja a naturalizálását. Ördögbe a tolakodó semitával! kívánják az antiszemiták. Az a zsidó, ezer példából ítélve, hiábavalónak tartotta, hogy állampolgárságért folyamodjon és nem is próbálkozott vele. Ime láthatjátok, zengik az antiszemiták, a zsidók nem is akarnak németek lenni!

Röviden: Azt a zsidót, aki az antiszemitáknak kedvére való, még fel kell fedezni. És így a leghelyesebben tesszük, ha nem holmi elcsavart mentalitás vagy szentimentalizmus értelmében, hanem saját érzésünk után cselekszünk. Másképp ugy járunk, mint az az ismert paraszt a fiuval és a hires számmal.“

HÉBER KÖLTŐK

P · R · Ó · F · É · T · Á · K

József Ibn Abitur.

Élt a XI. század elején Kordovában és Damaszkuszban. Alchakim kalifa felszólítására arabra fordította a Talmudot. Azonkívül vallási döntvényeket és liturgiai verseket írt. A „Hosána“ (oh segits) refrénes imákat a Sátrak ünnepének hetedik napján („Hosána raba“) szokták énekelni a templomi körmenetben. A „Hosána“ חוֹשָׁנָה két héber szavából származott át minden nyelvbe a „Hozsanna“ és „hozsannáz“ kifejezés, amely egész más értelmet kapott.

HOSÁNA.

*Isten! adj erőt a népnek,
Mely áldva áldja szent neved,
Oh segits!
Sebektől vérzön lép elébed,
S nem zúgolódik ellened,
Segits, oh segits!*

*Szeretted és hálát leróva
Jár néped hiven utadon,
Oh segits!
Megtisztult már ezer kohóba
S még tépi tüzes fájdalom,
Segits, oh segits!*

*Bálványimádók bárdja sujtja,
Mélységekből kiált feléd,
Oh segits!
Szent szined előtt leborulva
Könyörg: oszlasd szét éjjelét,
Segits, oh segits!*

*Hatalmas karodat kitárva
Törd szét néped bilincseit,
Oh segits!
Utadat reménykede járja,
Szívében vágy, lelkében hit,
Segits, oh segits!*

*Eléd lép bizva, bizakodva,
S nem zúgolódik ellened,
Oh segits!
Ünneplőn lép be sátorodba
És áldva áldja szent Neved,
Segits, oh segits!*

Patai József fordítása.

Ezekiel.

Irta: Dr. Hevesi Simon.

Babilóniában kelnek szárnyra a kemény igék. Ezekiel Babilóniában beszél és ír, de a szemköre az ókori világtörténet nagy szinterét zárja körül. A közönséges időszámítás előtti 6. század világtörténelmi mozgalmainak óriási szinpadja ez; Egyiptom és Előázsia között, a földközi tenger keleti partján, Szíria, Fenícia, Palesztina, a Chethiták országa, a Kimmeriek, Szkiták földje, a Nairi birodalom, Mezopotámia, AsszírIA, Babilónia, Khaldea, Elam, Média és Perzsia mind beleesnek a Fekete- és a Kaspi tenger, a Vöröstenger és Perzsaöböl által négy sarkon közre fogott és izzó történelmi események által fölszántott óriási területbe. A korszak maga is csodálatos az események tüneményes gazdagságánál, de még inkább jelentőségénél fogva. A történelmi átalakulás épen kezdetét veszi. Közeledik a korszak, mely fordulópontot hoz és melyben a sémi fajok világhatalmát az indogermán törzsek hegemoniája leszoritja és fölváltja. Mi történik ez időtájt Kisázsia görög népességű partjain? A görög filozófia bölcsőjét Miletoszi Thales ringatja, de nem ez készíti elő az átalakulást, sőt a görögök nem is sejtik, hogy történik valami, — hanem előkészíti egy másik indogermán fajnak, a perzsáknak előtérbe nyomulása és fölemelkedése. Ez jelenti az egész ókori világ átformálódásának kezdetét. Annak teljes kifejlését Ezekiel nem élte meg, de Ezsásás második könyvének nagy prófétája már nevéen nevezi Cirust, aki a nagy átalakulás művének Istentől küldött eszközlője volt. Már előbb szórványos szövetségek mutatkoznak indogermán és sémi elemek között. A régi forrásokban ismételtten említett indogermán faj az *Asgúzeusok* (v. ö. a bibliai Askenaz) vagy Askúzeusok ága elszakad farkonaitól és a semita Asszirokkal lép szövetségre; ezek ellen Nabopalassar (625—605 a.) Khaldea királya a szintén indogermán családbeli *Médekkal* köt egyezséget, elfoglalja Babilóniát és Mezopotámiát, a Médek pedig Kyaxares alatt AsszírIA fővárosát *Ninivét* 606-ban. És ezzel végleg letűnt Ninive dicsősége. Beteljesedtek hát Cofóniás és Náhúm prófétai jóslatai — Ninive végpusztulásáról: „Néma pusztasággá válik Ninive, mint a sivatag, nyájak fognak heverészni fölötte, mindenféle állat, oszlobimbóiban pelikánok éjszakáznak és sündisznók huzódnak meg,

valami hang zeng az ablakban, szárazság a küszöbön, mert megvedlett a cédrusfája: Ez hát az egykor ujjongó város, mely bizony tanyázott és szólott szívében „Én és senki más!” — hogyan lett omladék, erdei vad heverő tanyája, hogy aki arra mén, fölszisszen és legyint a kezével! — „Elindult már elened Ninive, aki porba dönt. Állj vigyázva őrt! Kémeled az utat! . . . Hőseinek pajzsa vérvörös, vitézei biborszínre festve, lángoló tűzben a hadi szekér, midőn ostromra készíti és a ciprusszálfák ingadoznak. Az utcákon őriöngve száguldanak a hadiszekerek, a tereken vágtatnak, mint a tüzláng a képük, mint a villámok cikáznak. Hőseit hívja néven, rohamaikban szinte botlanak, a falnak sietnek és kész az ostromtető. A folyamkapu nyílik és a kastély rendül. Ninive maga olyan mint egy fölhuzott zsilip, vizei futnak . . . álljatok meg! . . . álljatok meg! — és nincs aki fordul. Hol van Ninive? Anyaoroszlánok tanyája és oroszlánkölykek rétje, ahol büszkén sétál a himoroszlán, a párduc is ott van és a himoroszlán és senki se háborítja!” . . . Híres művészek képein így szoktuk látni Persepolis romjait holdvilágfényben, amint széles márványlépcsőin és magas oszlopcsarnokai között szaglászva oroszlánok járnak.

Ninive is, a nagy Szanhérib által diszesen újjáépített és birodalmi fővárossá emelt, a hajdankortól fogva Istár (Venus) ősi kultuszának szentelt ragyogó város, így lett dudavada tanyája, majd eltemette a sivatag pora, olyan mélyen, mint a régi zsidó irodalom csodás szépségeit a tudatlanság és lelketlenség sok évszázados nehéz rétege; csak az ásatások emelik ki a homályból, mi volt egykor Ninive? Ninive elesett és az indogermán faj előnyomulása tovább haladt. Kibontakoznak a *Perzsák* a homályból. Ez a Médekkel rokon indogermán faj Elam területén Susa közelében királyságot alapít, melynek hatalmát Cirus terjeszti tovább kelet felé (a tulajdonképpen való későbbi Perzsiára), majd a Médek ellen fordulva Ekbatánát elfoglalja 549-ben, megint nyugatnak tör, a Halys folyó mellett uralma alá dönti Lidiát, megszállja Mezopotámiát, célba veszi a bekerített Babilóniát, ahol a zsidók Nabukadnezar hóditó győzelme óta exiliumban éltek, Opis mellett megveri Nabonéd fiát és főhadvezérét Belsácárt, mire Nabonéd meghódol és Cirus Babilóniának is királya lesz, ahol a zsidók a próféták tanításainak nyomán benne szabadítót és megváltót várnak. Mindezeket az egymást követő és készülő eseményeket a politikai tudományokban ott-honos és szabad állami életüket kialakító görögök egyáltalában nem méltányolták és nem méltatták figyelemre, de a zsidó pró-

féták szeme rajtuk csüngött és nagy eredményeket vártak tőlük — és az eredmények nem csak bekövetkeztek, hanem valóban nagyok voltak nem csupán zsidó nemzeti, hanem egyetemes világtörténelmi szempontból is, mert a zsidóknak Palesztinába való visszatérése vallástörténelmi tekintetben nem kisebb jelentőségű világesemény, mint a nagyhatalmi hegemoniának a pogány sémi elemről az indogermán elemre való áttolása. Látható mindezekből, hogy a korszak nagy eseményekkel volt terhes, az ókori történetnek egy nagy szakasza közeledett befejezéséhez és az ókori történetnek egy újabb nagy szakasza vette lassanként kezdetét, mely által ut nyílt a világtörténelmi hegemonia továbbvándorlása vagyis a Kelet és Görögország, a Kelet és Európa kapcsolatba jutása előtt egyrészt — másrészt a zsidó vallási eszme és az egyistenhit történelmi centrumának másodizben való megteremtésével a vallási fejlődés világtörténelmi iránya előtt.

Ezekielnek kétségtelenül nagy volt történelmi látása, erről tanuságot tesznek a nemzetekről mondott próféciái is. De még nagyobb volt vallási látása, ami nem csoda, ha arra gondolunk, hogy a nagyszerű zsidó prófétizmus alapján állt és nem csak egyéni inspirációja volt a támasza, hanem az előző nagy próféták szellemi öröksége és gondolatvilága is. Ő már a multak magaslatán állt és onnan tekintett szét. Azért mégis megragadó és ámulatot keltő. Ne feledjük, hogy Ezekiel Babilóniában élt. Ez a háttér hatalmasan kiemeli meggyőződésének erejét, melylyel a zsidó vallási eszme jövő diadalát munkálta és hirdette. Bálványimádással telített világtörténelmi környezetben az Egyisteneszmé diadalát tanította és hirdette a láthatatlan Istent, akit nem képben és nem testben imádnak és azt a törvényt és életadó tant, mely ebből a fönséges és az életet megszentelő eszméből ered.

(Folytatás köv.)

JUHÁSZ ÁRPÁD: HALEVI.

*Teli van a szived, mint a kaptár?
Ki ne öntsd,
Keserü mézet kapnál.*

*Fájdalom égeti nyelved kékre?
Ne kiálts,
Száz uj seb marna érte.*

*Sötét a napod, akár a koporsó?
Ki ne nyisd,
Ha elgurul, eltün a titkos orsó.*

*Forró a lelked, forró, mint a láz?
Le ne hűtsd,
A hűs szél gyakran lángokat aláz.*

Hosána-törés.

— Reminiscencia a tiszta-eszlári időkből. —

Irta: Bolgár Mózes.

Hüvös, borongós őszi est. Nedves, nyomasztó levegő nehezedik a tájra és a kedélyekre.

Fagyosan, szinte dideregve ülünk a sátorban. — Apám szótlanul, mereven bámulja a sátor bejáratára illesztett fonnyadó rózsavet. Hervadt levelei lassan huldognak; az esti szél könnyen megrázza a gyékény-falakat és anyám összerezzen a neszre.

— Istenem, mi az, ki az?

— Rettenetes időket élünk, beteljesült az átok: a hervadt levelek zizegésétől félünk, sóhajt apám.

— Nagyot vétkezhattunk az Isten ellen . . .

— Most az egyszer, ebben a bűnben biztosan ártatlanok vagyunk . . . hisz épp ez a rettenetes, mondja apám sötéten. Ma délelőtt, mikor a templomból kijöttünk, kötekedő suhanc-csapatok állták utunkat. Elibénk tola-kodva, szemünkbe vigyorogva kérdezték egymást: nem láttad Ilku Borcát?

— Istenem, hol is lehet, hová tűnhetett az a leány?

— Ki tudja, ki tudja?!

Ki tudja?! Oly kétségbeejtő dühvel tört ki e két szó atyámból, hogy egész éjjel folytonosan zakatoltak gyermek-agyamban . . . Hiszen a parasztgyerekek mind tudják, mind utánunk ordítja: zsidó-bidó megölted Ilku Borcát. Hiszen az öregek is biztatiák őket:

Üsd, kergesd Eszlárra a Jebuzeusát. De mikor az én apám azt mondja: ki tudja? — hát ők biztosan hazudnak; az én apám sohasem hazudik . . . Nem hittem, nem hihettem e rémmesét, de azért rázott a hideg a takaró alatt. S lázálmaimban hol a sakter sima chalofja, hol a parasztok villogó kaszájának cikázását láttam. Ugy kineztek, gyötörtek ezek a ködös, zürzavaros álmoképek, hogy igazán nagyot lélegzettem, midőn chédertársaim hangos lármájától hirtelen felébredtem.

Egy pillanat alatt eltűntek az éjjeli látományok és azonnal eszembe jutott tegnapi elhatározásunk, hogy majd elmegyünk ma hosánát törni.

Gyorsan felöltöztem, de azért apámat — ki nagyon szerette a fiatalságot — már kinnt találtam. A gyerekek között állt és beszélgetett velük.

— Tanultátok-e, ti fiuk, mi volt hajdan hosánorabbo? Gyönyörű, vig ünnep volt bizony a szukóth is, mikor még állt a szentély, — mondja elgondolkozva. Hogy összesereglettek Juda minden részéből gazdagok és

szegények, ifjak és vének! Hogy zengett a város a hálaimáktól a dus kalászáért, a méz-édes borért! De hosána-rabba az ünnep koronája lehetett, mert az a virgonc fiatal-ságé volt. Izrael hajadonai kecsesen röpi-tették az ethrogokat a göndörfürtü legények sisakjára; de az ifjak sem maradtak adósak: utánna a hamiskodó lányoknak! Suhogtak a drága selyemruhák, a zörgő hosána-ágak csapásai alatt. Az apró gyerekek a füben henteregve, buckázva kapkodták fel a guruló szagos labdákat. Gyönyörű lehetett az akkor, de most . . . most . . . Fiuk, szólt félbeszakítva ábrándozását, nem féltek ti, hogy paraszt-legényekkel találkoztok?

— Nekem azt mondta anyám, felelt egy sapadt arcú fiucska, hogy még meg is ölnek bennünket, de már megígértem, hát eljöttem.

— Most még az is lehetséges, tűnődött magában. De nem, azt még sem hiszem.

— Édes apám, szóltam én gyerekes vak-merőséggel, engem nem ölnek meg, az biztos. Tegnap este megnéztem az árnyékomat a holdvilágnál: olyan tele volt az alakom, hogy még a gombomat is láttam . . . Ebben az évben én már nem halhatok meg.

— No, ha csakugyan oly biztos vagy a dologban, mosolygott apám, akkor menjetek. Csak egyenesen, a kerteken keresztül, a gyalogösvényen járjatok, éppen a Tisza part-jára vezet. Aztán forduljatok balra, ott szép-levelü fűzfákra akadtok, azok nagyon jók lesznek hosánákra.

No, lett erre öröm! Ugrándozva lépkedtünk a térdigérő, hideg, harmatos lóhere és muhar között. Csupa locs lett a ruhánk, cipőnk, de ki törődött most avval? Előre fiuk!

Egy perc alatt ott is vagyunk, a másik percben már az egyik fiu szedett is egy jó marék fűzfa-galyacskát.

— Pettyesek a levelek, pettyesek, kacagunk mi kórusban. Eldobhatod őket, Eliás.

— Hát ezekkel nem lehet elpáholni a templomban lézengő sátán fajzatot? Hát ha pettyes hosána-korbácscsal vágom hátba a kiéhezett fickókat, az nem fáj nekik?

— Nem, nem, nem! zengjük tovább.

— Nem jó, dühösködött a fiu, felmászom a fa tetejére, ott látok én husos, tiszta leveleket.

A szót tett követte. Nekigyürkőzött, úgy kuszott fel az alacsony fára, de hirtelen ropogással lefordult a fübe.

Támadt erre nagy kacagás.

De egyszerre csak eltorzult az arcunk, ajkunkra fagyott a mosoly.

— Jaj! Feltámadt Ilku Borca! kiáltottunk lelkendezve.

Mind egy szálíg gyors iramodással elro-

hantak, csak egyedül én — már nem tudom: bátorságomnak vagy rémületemnek tulajdoníthatom-e — maradtam állva.

— Urfikám, urfikám, mit csinál itt? szólt Borca hirtelen hozzám sietve. A faluból jött urfikám? Tudja, honnan jövök? Mária-Pócsról! Ugy-e már készül a násznép? Hisz tudja, Gázdik Lőrinc feleségül vesz. Maga a Szűz Mária mondta nekem, urfikám. Adja ide a füzfa-ágakat, majd viszem én. Jöjjön gyorsan, még elkésem és akkor Julcsát viszi a templomba...

Hosszu, kiaszott ujjával hevesen, görcsösen megragadja a kezem csuklóját. Szemei oly félelmetesen forognak, ha beszél, hogy borzadok ránézni. Szinte eszméletlenül vonszol végig a pázsiton.

— Ohó, urfikám, a násznép éppen jön, látja?! Látja a pántlikás nyoszolyólányokat, a deli vőfélyeket lakkos, sarkantus csizmában?...

Szent Isten! Cakugyan ott jön az egész falu! De nem násznép az, hanem szomorú gyászmenet. Nem templomi ének, de káromkodó zsongás morajlik a levegőben.

Elöl mennek a zsidók, komoran lehorgaszott fejjel, utánok kaszával, doronggal felfegyverkezett parasztság.

— Ha a gyerekek mondják, akkor biztosan látták őt — vigasztalják egymást a zsidók.

— Zsidó-praktika az egész.

— Jaj nekik, ha hazudnak! ezzel ütöm őket agyon mind — dühöng a fegyházviselt Zsiga és véstjósloán megforgatja hatalmas vasdorongját.

Eszlárra zsidók! bög az elvadult paraszthad.

És ebben a percben mi befordulunk a szűk sikátorba!...

— Itt van! tör ki egyszerre az egész tömeg.

— Itt vagyok, megjöttem! Hol vagy én szép vőlegényem. Hol van Gázdik Lőrinc? búgott az örült leány földöntuli hangon.

Sárga-fehér arca fellángol, fátyolozott szemei szikráznak, zilált feje fölött vadul forgatja a füzfaágakat.

Mindenki megdermedve nézett ránk.

— Szegény lány, szegény! — suttozták. — Az a bitang ígérte neki, hogy elveszi, ha haza jön a katonaságtól és most cserbe hagyta szegényt...

És ebben a percben eltűnt az üldözöttek szívéből a keserűség és az üldözőkben lecsillapult a gyilkolás ősi ösztöne. Egy közös érzelem egyesítette őket: a részvét. A kifent kaszák és sulyos dorongok kezdenek eltűnkedni. A parasztság némán áll és szinte bocsánatkérő pillantásokat vet a zsidókra...

— Csoda, isteni csoda! — rebegnek a zsidók.

— Igen, Isten csodát tett értünk — szólt

atyám és meghatottan homlokon csókkolt engem. — Vegye ki-ki a hosánnáját és templomba testvérek, dicsérjük az Isten szent nevét.

És az egész nép, öntudatlan lelkesedéstől elkapva, egyszerre magasra emeli karját, fennlengeti a zöld galyakat és rázendít az imaszerűen bánatos, de most diadalmasan harsogó dalra:

— Hosánna, dicsőség Neked, Isten! Hosánna!

PAP IZSÁK:

VAK HOLNAPOK ELÉBE.*

*Uram, kemény kezed véresre karmolássa
Beteg szívem,
Nagy fájdalom-husággal versz agyamba,
Ugy kergetsz rángó örületbe, lázba.*

*Lelkem körül riongó kánya-népe
Artó gondnak
Belém szakít, éles csörökbe tép
S repül velem vak holnapok elébe.*

*Jönnek: sötétség, borzadály, halál-szag,
Vesző világ,
Egetlen ég, feledt utak, pállott vizek.
Hol lélek-horgok nem halásznak.*

*Süppedt fejek, kiégett lelkek, tört kezek,
Rothadt inak,
Mi lesz velünk, mi lesz velünk, ha
Ránk záporoz az ébredt fergeteg?*

*Mivé leszünk, mívé formál a holnap,
Ha nincs lélek,
Mi az marad, ha új lelket vesz is?
Nekünk, nekünk halál-marsot dobolnak.*

1919 június.

Az antiszemitizmus lélektanához. Egy olvasónk érdekes adalékot küldött be a Mult és Jövőnek az antiszemitizmus pszichológiájához, hogy mi mindenféle rejtélyes forrásokból tud az antiszemitizmus táplálkozni. Így pl. két libának nem is zsirjából és husából, hanem különböző színeiből is. Egy régi magyar népdal szerint ugyanis:

*Vett a zsidó két libát,
Egy fehérét meg egy tarkát,
Hogy a tene egye meg a zsidáját,
Mért nem vett hát egyformát.*

Szóval ez is egy ok a zsidó szidásra. Eltekintve attól a tényről, hogy a zsidónak *telt* két libára, ami természetesen már akkor is felkeltette az irigységet, mikor a paraszt még nem kért egy libáért 1000 koronát.

* Ezt a verset a proletár-diktatura idején irtam, hangja annak a rémületnek, mely a pusztulásra ítelt zsidóság sorsán elfogott.

A zsidókérdés Magyarországon.

Irta: Raab Andor.

A modern zsidóság egyik legnagyobb gondolkodója, Nordau írja e próféta sorokat: „Es gibt keinen empfindlicheren Seismographen als das jüdische Volk. Wo immer die Erde wankt, wo immer etwas zusammenbricht und einstürzt, die Juden in den vom Schauplatze der Umwälzung am weitesten entlegenen Gegenden fühlen es sofort. Das ist unser Los. Wir müssen zittern vor der Reaktion und dürfen uns über den Triumph des Fortschrittes nicht freuen.“ A magyarországi zsidóság előtt e sorok igazsága e szomorú napokban lett igazán nyilvánvaló. A magyar társadalmat ért rettenetes viharok legsúlyosabban a zsidóságot tépázták meg. A megoldásra váró problémák között első helyen áll a zsidókérdés. Ez a társadalmi betegség nem ma keletkezett. Az elmúlt évtizedek aránylagos csendessége és társadalmi nyugalma a magyarországi zsidóság széles rétegeiben azt a hitet keltette, hogy a zsidókérdés immár végleg a múlté. Bár apróbb fellángolásai mindenütt és mindenkor észlelhetők voltak, a zsidóság vezetőinek hivatalos állásfoglalása mindig az volt, hogy Magyarországon zsidókérdés nincs és aki erről beszél, az vagy meggondolatlan játékos a tüznek vagy elvetemült gyujtogató. Ismeretes, hogy mekkora port vert fel 1917-ben Ágoston Péter dr.-nak a zsidókérdésről írt könyve, majd a Huszadik Századnak ezt követő vitája és e kérdésről kiadott különszáma. A magyarországi zsidóság hivatalos vezetői élesen elítélték e tudományos diskussziót s amennyiben részt vettek benne, csak azért tették, hogy messzire hallható tribünről is egyöntetűen dokumentálják a külvilág előtt, hogy a magyar-

országi zsidóság a zsidókérdésről nem vesz tudomást. Ma már nyilvánvaló, hogy ezek az urak mélységesen tévedtek és politikájuk a struccnak végzetesen könnyelmű politikája volt. Homokba dugták fejüket és azt hitték, ha a tornyosuló viharfelhőket nem veszik észre, úgy azok nem is verődnek tömegbe az égen. Ehhez a naiv politikához rövidlátás és könnyelműség dolgában csak a háboru előtti félféudális magyar rezsimek nemzetiségi politikája hasonlítható. Amikor az egész európai sajtó tele volt a magyar nemzetiségi kérdés legizgalmasabb hangu tárgyalásával, amikor az egész külföld hangoztatta, hogy ezt a kérdést az európai béke érdekében a legsürgősebben meg kell oldani, ugyanakkor a magyar parlamentben és sajtóban csökönyösen azt állították, hogy Magyarországon nemzetiségi kérdés nincs és két év előtt még hazaáruló volt az, aki e kérdés létezését elismerte és a méltányos megoldás szükséges voltát hangoztatta. Ez az önámítás a legfájdalmasabb következményekhez: az ezeréves állam integritásának felbomlásához és a legnagyobb nemzeti katasztrófák egyikéhez vezetett. Ugyanígy járt a zsidóság is a zsidókérdéssel: a több évtizedes hamis illúziók után most keserű kijózanodásra és rideg valóságra kellett ébrednie.

A zsidókérdés létezését Magyarországon ma már tagadni nem lehet. A struccpolitika most már igazán véget ért, a valóságnak az utolsó órában komolyan a szemébe kell néznünk. Mi a zsidókérdés? Társadalmi probléma, amely olyan régi, mint a zsidóság szétszóratása. Mindenütt fellépett, ahol zsidók laktak és megjelent a történelem minden korszakában. Ennek az egyetemes jelenségnek kell, hogy közös és azonos okai legyenek. A vallási türelmetlenségben ezt az okot nem találhatjuk meg, mert akkor ugyanennek az ellentétnek meg kellene lennie más vallások között is. Volt idő, amikor katolikusok és

MEGJELENT PATAI JÓZSEF KÉT ÚJ KÖNYVE:

ZSIDÓ IRÁSOK

A ZSIDÓSÁG ELETBEVÁGÓ AKTUÁLIS KERDÉSEIRŐL.

ÁRA:
10
KOR.

SULAMIT, LÁTOD A LÁNGOT?

(VERSEK SULAMITHOZ. BUS ALKONYATOK ÓRÁIBAN. AZ ÖLDÖKLÉSEK NAPJAIBÓL. JUDA AZ ÖRÖK NÉP.)

ÁRA:
10
KOR.

MEGRENDELHETŐK

A „MULT ÉS JÖVŐ“ KIADÓHIVATALBAN, VI. PODMANICZKY-UTCA 6.

protestánsok is máglyára és gályára hurcolták egymást vallási differenciák miatt, de a hitviták e kora régen lejárt. Mi az oka hát annak, hogy a zsidókérdés még mindig létezik és időnként a legsötétebb árnyékot veti az emberi kultúra falára? Ennek az okát csak azokban a körülményekben találhatjuk meg, amelyek ma is döntő jelentőségűek a társadalmi viszonyokban: a gazdasági és faji tényezőkben. Kétségtelen, hogy a zsidóság más történelmi kialakulásnak és más kulturális fejlődésnek az eredménye, mint a magyarság. Hosszu időn át teljesen zárkózott faji életet élt és az utolsó 60 év alatt, amióta felszivódott a keresztény társadalom réseibe, nem tudta faji jellegét teljesen levetkőzni. Az emancipált zsidóság előtt az őstermelő, katonai, államhivatali pályák nagy része zárva maradt, ellenben szemben találták magukat a kibontakozó tőkés termelés ezerféle új megélhetési lehetőségével, az ipari és kereskedelmi élet változatos ágazataival, a sokszinű pompájában felviruló nagyvárosi élet gazdagon tagozódó intellektuális pályáival. Az emancipált modern zsidóság, éppen mert egyenjogúsítása a polgári társadalom gondolatvilágának gyermeke és ideje egybeesik a kapitalista termelés kifejlődésének korával, minden izével ehhez a termelési rendhez nőtt. Nem ereszhette gyökereit a termelés mélyéig. Lazán és gyökértelenül csüng a glóbuszon s az első vihar, amely a termelést megrázza, elsősorban őt sodorja magával. Gazdasági elhelyezkedése rendkívül egyoldalú és egészségtelen. Ez gondolkodását, erkölcsi felfogását is lényegesen befolyásolja. A zsidóság tehát más gazdasági érdekekkel, más lelki strukturával, más történelmi multtal, vagyis a faji jelleg lényeges ismertető jeleivel él a magyarság körében. Két nép érintkező felületén pedig mindig létrejönnek bizonyos surlódások, amelyeket ezen ellentétek hoznak létre. Ezek teszik a nemzetiségi kérdések lényegét. Ennek következtében a zsidókérdést szintén mint faji problémát, mint a nemzetiségi kérdésnek egy különleges esetét kell felfognunk, amelynek különösségét, a többi nemzetiségi kérdésektől elütő voltát a zsidó népnek sajátos, semmiféle más népnél meg nem található elhelyezkedése, szétszórása okozza. Más nemzetiségi kérdések, faji ellentétek az illető népek érintkező felületére korlátozódnak, a zsidó nép más népekkel, az egész kulturvilágon, számához képest abnormálisan nagy felületen érintkezik: ime a zsidókérdés élességének, állandóságának és általánosságának oka.

A zsidókérdés tehát a nemzetiségi kérdésnek egyik különös esetét alkotja. Megoldása egyetemes érdeke úgy a zsidóságnak mint a

kereszténységnek. Meg nem oldása állandó társadalmi zavarok, nyugtalanságok, a gazdasági élet súlyos válságának okozója. Társadalmi betegség, amelynek gyógyítása általános kulturérdek.

A keresztény társadalom a maga részéről többféleképen akarta a zsidókérdést megoldani. Első helyen kell említeni e tekintetben a polgári egyenjogúsítást. A polgári társadalom születését megelőző liberális gondolatvilág a szabadság jelszavát vitte lobogóján. Ennek logikus következménye volt az addig minden szabadságtól megfosztott zsidó nép polgári jogainak megadása. Az egyenjogúsítás a humanitás nevében történt, tekintet nélkül a zsidóság gazdasági körülményeire és faji jellegére.

A zsidók emancipációja a szabadság, egyenlőség, testvériség premisszájából nyert logikai következtetés volt, amely azonban nem számolt a zsidókérdés lényegével és ezért e problémát megoldani nem tudta. Nem változtatta meg a zsidóság egészségtelen gazdasági helyzetét s ami a legfőbb hibája: egyéni emancipáció volt és nem népi emancipáció. A zsidó mint egyén polgárjogot kapott, de a zsidó népet nem fogadták be a népek társadalmába. A polgári jogegyenlőség sehol a nemzetiségi kérdést nem oldotta meg, mert a legkozmozopolitább elvek hangoztatása mellett sem tudta a faji korlátokat eltüntetni.

A keresztény társadalom egyes rétegei rövidesen rájöttek arra, hogy a polgári emancipáció a zsidókérdést nem oldotta meg és a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveiben már megindul Magyarországon Istóczy vezetésével az a társadalmi mozgalom, amely a zsidókérdésnek egy sokkal drasztikusabb megoldására törekedett: az antiszemitizmus. A tudatlan tömegek nyers szenvedélyeire épített mozgalomtól eltekintve, komolyan kell foglalkozni azzal az antiszemitizmussal, amely tudományos alapon száll szembe a zsidósággal. Ez az antiszemitizmus azt hangoztatja, hogy a zsidóság külön fajt alkot, amelynek erkölcsi teljesen romlottak s amelynek a többi nemzetekkel való együttélése a legnagyobb veszedelmet jelenti ezen nemzetek számára. Megoldás: a zsidóság nagy részének kiűzése a keresztény Európából s az itt maradó csekély töredéknek minden jogtól való megfosztása, hogy minden befolyásuk

lehetetlenné váljon. Ezzel szemben: Tény az, hogy a zsidóság külön faji jelleggel bír, de ez még nem bűn, hiszen utóvégre az ember büntetlenül tartozhat a hottentotta fajhoz is, ami pedig a zsidó faj alacsony erkölcsi színvonalát illeti, utalhatunk arra, hogy a zsidó nép bibliájában lefektetett erkölcsi alapokon épült fel az egész keresztény erkölcsi világrend és a zsidó nép szellemi képességeire pedig jellemző az, hogy amikor Európában fejedelmek nem tudták nevüket leírni, ugyanakkor a zsidók között nem volt írástudatlan. E vádak tarthatatlanságával mindenki tisztában van, aki a zsidók szellemi tevékenységét az iskolában, a művészetben, a tudományban tárgyilagosan megfigyeli. Az antiszemitizmus egy másik csoportja elismeri a zsidó nép kulturális értékeit, de éppen ennek gazdasági versenyétől fél és ennek leküzdésére intézményes garanciákat kíván. Az antiszemitizmus tehát a zsidókérdést a zsidóság rovására és hátrányára akarja megoldani és pedig oly súlyos mértékben, amely e népnek feltétlenül pusztulását vonná maga után és évezredek kulturális értékeit semmisítené meg. E mozgalom teljesen reakciós, erkölcstelen és elítélendő, csak rombolni akar, de pozitív értékeket nyújtani nem tud.

A keresztény társadalomban megvan tehát a törekvés a zsidókérdés megoldására. Ezzel szemben a zsidóság nem helyezkedhetik arra a kényelmes álláspontra, hogy a zsidókérdés nem létezik és így annak megoldásával foglalkozniok nem kell. A szakadék ma a zsidóság és a kereszténység között igen mély és ennek áthidalására a zsidóságnak is munkához kell fognia.

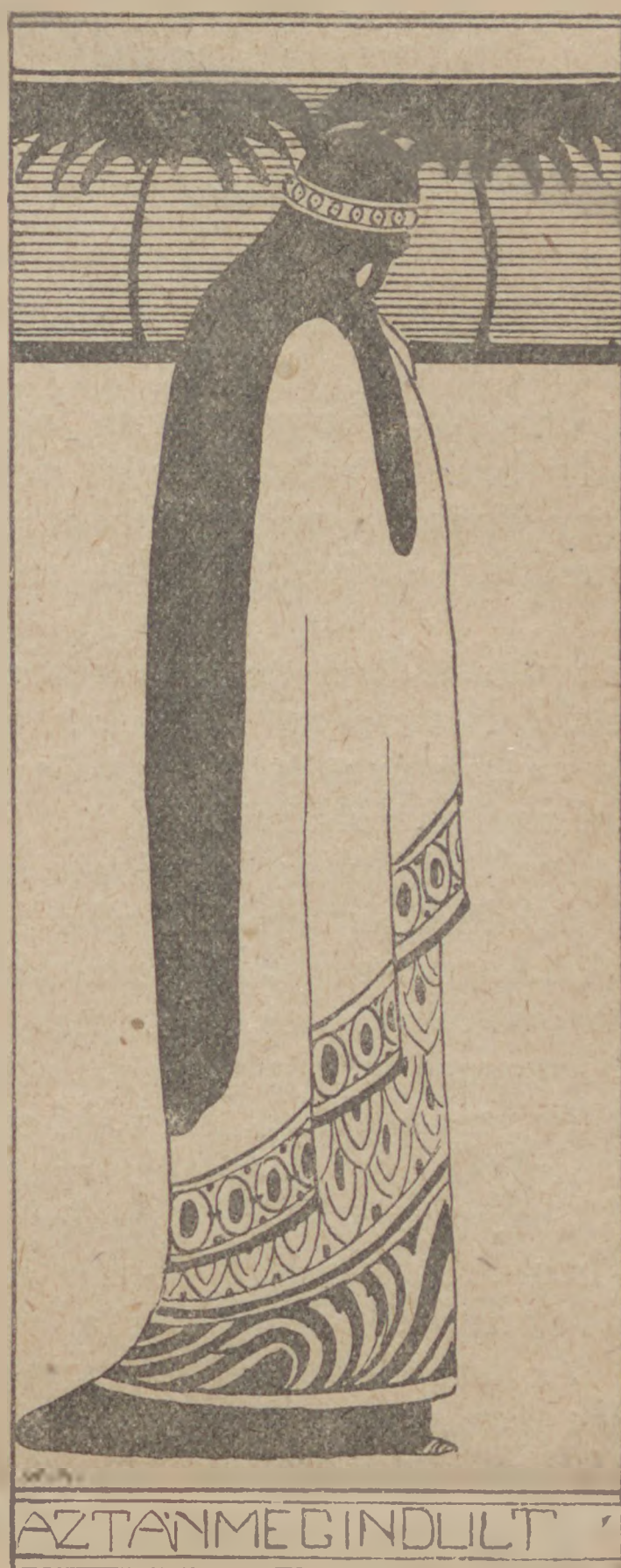
(Vége köv.)

Előfizetési felhívás.

Olvasóinkat tisztelettel kérjük, hogy előfizetési díjaikat a Mult és Jövő hetilapra minél előbb beküldeni sziveskedjenek, minthogy e súlyos időkben, a rendkívüli drágaság mellett csak azoknak küldhetjük tovább a lapot, akik előfizetési díjaikat kiegyenlítették.

A Mult és Jövő hetilapjának előfizetési díja egész évre 100 kor., félévre 50 kor., 1/4 évre 25 kor.

Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6.

MARTON ERNŐ: ALAKOD.

*Alakod még kéklő ködben réved,
Tünő távolban ring a termeted.
Cherubim karok őriznek téged
És csak angyalok játszanak veled.*

*Az alakod még foszló sejtelem,
Szemed sugára fénylő áradat.
Hajad palástja suhogó selyem,
Mely elborítja hamvas válladat.*

*Köztünk lebegnek még a távolok,
Elszárnak tőlem Cherubim karok.*

*De látom, látom: indulsz már felém,
Valóságok égnek álmaim egén.*

*Uj élet hajnalát remegve várom
És karom elébed mohón kitéárom.*

A rimanovi sátorban.

A „Kabala“ második kötetéből.

Irta: Patai József.

A rimanoviaknak sohasem tetszett, hogy Berdicsevben oly nagy fényüzéssel ülik meg a Sátrak ünnepét, hogy olyan sátorban ülnek, amely bizony palotának is beillenék és hogy úgy járnak a pálmalombbal és mirtusággal, mintha kivivott diadal jelvényei volnának.

— Hol a diadal? — szokták kérdezni — hol a diadal? Hiszen az ítéleteket csak a Hozsannák napján pecsételik meg és ki mer elébe vágni az Isten ítéletének?

A „Rimanovi“ különben is egészen másképp vélekedett a Sátrak ünnepéről, mint a „Berdicsevi“. A „Berdicsevi“ általában könnyen vette a nagy ünnepeket, sohasem láttak ilyenkor könnyecseppet a szemében, ujjongva járt-kelt fehér ünneplőjében, mint aki egészen biztos a dolgában. „Istennek meg kell bocsátani!“ mondotta és ő mindig tudta, hogy mit beszél. Hát miért mondja az írás, hogy „boldog a nép, amely ért a harsonázáshoz?“ A sófár harsogása *kényszeríti* Istent, hogy leszálljon az Igazságosság trónusáról és az Irgalom trónusára üljön. És tudjátok, mi történik az Irgalom trónusán? Először is, amikor a mérlegre kerül az ember jótette és büne, a jótettek serpenyőjére teszi Isten azokat a jó cselekedeteket is, amelyeket az ember csak gondolatban meg *akart* tenni, de valóban nem tett. És ki nem *akart* több jót tenni, mint amennyi rosszat *valóban* tett. S ha akad valaki, akinél mégis tulnyomó a bűn, mit tesz Isten? Elküldi a vádlókat, hogy új bűnadatok beszerzéséhez lássanak és míg a vádlók távol vannak, Isten titokban leveszi a serpenyőről a súlyosabb bűnöket és a trónus alá rejti, és midőn a démonok visszatérnek az újabb terhelő adatokkal, hiába keresik a régi bűnöket, amint irva vagyon: „És léssen azon a napon, kerestetik a bűn és meg nem találhatik“.

A „Rimanovi“ azonban halkán megjegyezte:

— Hiszen irva van: Ne lopj!?

A „Berdicsevi“ ehhez képest diadalünnepnek tartotta a Sátrak ünnepét és igyekezett minél nagyobb fényt és pompát kifejteni, míg a „Rimanovi“ szerint erre a hét napra vár a „Munka“ legnehezebb része. Mert a Hozsannák napjáig még mindig függőben van az ítélet, tehát ezen a hét napon mulik minden.

Egyszerű ponyvasátrat állított össze. A sűrűke ponyvafalakat bevonta belülről fehér

terítővel, a sűrű cserfalombfedélre pedig ráaggatott néhány fűt szőlőt és egy kis üveg olajat. Ez volt a sátor minden disze. Nem szabad megszegyeníteni a szegényeket — mondotta, — akik nem diszithetik ugy a sátraikat, mint a gazdagok . . .

Ez a hét nap az egyenlőség ünnepe, Izrael fiainak meg kell mutatniok, hogy nem ismernek különbséget egymás között, nincs különbség gazdag és szegény között, palota és kunyhó lakója között, mert mindnyájan ingó sátrak lakói.

*

Abban az esztendőben volt, amidőn a rimanovi cadik több mint két órával nyújtotta meg az Engesztelés böjtnapját. Súlyos vádakatt kellett fent megsemmisíteni, szinte legyőzhetetlen akadályokkal megküzdeni. A cadik, amikor kijött a templomból, egyenesen hozzáfogott még étlen-szomjan a sátor felállításához. Máskor csak az egyik rudat szokta ilyenkor este a földbe cölöpölni. Most nem pihent meg, amíg fel nem állította az egész sátrat és már éjfél volt, amikor a vacsorához ült.

Hogy ennek nagy jelentősége van, azt mindenki tudhatta, akinek látó szeme és halló füle volt. Akik pedig kint voltak az udvaron és nézték, amint a cadik a holdvilágnál veri a cölöpöket és közben szomorú siró hangon mormolja a zsoltárt: „Elrejt engem sátorába szenvedések napján“; akik látták, amint az ősz cadik a létrán áll, sűrű szakálla begobozódik a fedél galyaiba, szeméből pedig könnyecseppek hullanak a száraz cserfalevelekre; szóval, akik látták és hallották, előre sejtették, hogy nagy események vannak készülöben.

Szukkosz este, mikor a hivek kijöttek a templomból, künn az utcán nagy vihar dult. Az orkán felkavarta a port és a hervadt leveleket és a templomból jövőknek az arcába csapta, úgy, hogy csak hosszú kabátjuk szélét a szemeik elé tartva folytathatták utjukat. A hivek már tanácskozni kezdtek, vajjon ilyen pokoli viharban kell-e egyáltalában használni a sátrat. Némelyek pedig azon aggódtak, hogy a szél reá döntheti a sátrat az ünnepi gyertyákra és még meggyulladhat.

A cadik azonban szótlanul ment hazafelé és egyenesen a sátorba tartott.

A szél belekapaszkodott a könnyü sátorba s ide-oda rángatta. A ponyvafalak erősen kifelé domborodtak, majd meg mélyen behorpadtak, odalapulva a csendesesen álló ünneplők hátához. A fedél cserfalombja zugott, ide-oda tántorgott és himbálta a reáaggatott szőlőfürtöket, amelyekről a szőlő-

szemek egymásután az asztalra hullottak. A sátorban ülő alakok árnyékai a gyertyák lángjainak himbáló emelkedése és esése szerint misztikus figurákká rajzolódtak a hullámzó ponyvafalak fehér terítőin . . .

A hivek néma aggodalommal néztek egymásra. Fönt az asztalfőnél ült a cadik a Zóhar rejtelseibe merülve.

Hirtelen felállt és hangosan elmondotta a kabalisztikus formulát:

— Égi vendégek, jertek, oh jertek a lakomámhoz!

A hivek halkan utána mondták.

— Égi vendégek, jertek, oh jertek a lakománkhoz!

Kint erősen sivitott a szél, a Sátor falai megrendültek. A cadik folytatta:

— Jöjjön be Ábrahám ősatyánk és utána Izsák, Jákob, Mózes, Aron, Sámuel, József és Dávid.

Ebben a pillanatban a sátorban hirtelen sötétség támadt. A vihar leszakított egy darabot a cserfalombfedélből és az orkán eloltotta a gyertyákat.

Hideg borzongás futott át a hivek testén. Mindenki úgy vélte, hogy látja, amint az ajtón belépnek hófehér ruhában az égi vendégek s elhelyezkednek fönt a cadik széke körül.

Néhány pillanatig halálos csönd uralkodott a sátorban. Aztán megszólalt a cadik a sötétben és hangjának különös misztikus csengettést adott a titokzatos éjhomály.

— „Az örökkévaló Isten megjelen a viharban, Témán szeleinek szárnyán.“ Kik szilárd kőházakban rendezik be sátraikat, nem érzik most a viharok Urának közellétét. A Sátrak ünnepe még nagyobb, mint az Engesztelés napja. Ezen az ünnepen Izrael fiai egy szívvel, egy lélekkel mennek a Sechina sátrába . . .

A szél újra hatalmasan megrázta a sötét sátor falait, a cadik elhallgatott egy pillanatra; aztán halkan folytatta:

— A Sátrak ünnepén eljönnek az égi vendégek, boldog a szem, mely látja hófehér színüket . . .

A hivek körülnéztek a sötétben. A fedél cserfalombja zúgott, mintha a vihar titkait suttogná el a sátor ünneplőinek.

A cadik folytatta:

— És boldog a fül, amely hallja lágyan zengő beszédjüket.

A hivek némán, mozdulatlanul ültek a sötétben, mintha figyelni akartak volna, hogy mit mondanak az égi vendégek a cadiknak az Ujev itéleteiről . . .

De ekkor hirtelen világosság áradt a sátorba. Égő ünnepi gyertyákat hoztak a szobából.

A hivek csodálkozva és átszellemülten néztek egymásra. Az égi látomás eltűnt. A cadik diadalmasan zendített reá a zsoltárénekre:

„Elrejt engem sátorába
Szenvedések napján.“

És másnap reggel a nemiroviak is úgy vitték a templomba a pálmalombot és mirtuságot, mintha kivivott diadal jelvényei volnának . . .

És ezen az ünnepen senki sem kérdezte a Nemirovba hazatérő berdicseviectől, hogy hol a diadal? . . .

FRUG: Ó NÉP.

*Ó Nép! Te nép! veled közös sors átka mar:
Az égbe tör a vágy és a szárny kötözve lenn . . .
A szemben harag ég, a szívben forr a vihar,
A kéz, ó szégyen, erőtelen! . . .*

*Gyötrelmidet dalba önteni nem bírom
És örömed, sajnós, mindig oly kevés akad:
Alig hogy vidámság zendül meg egy huron,
A másik nyögve kettészakad! . . .*

*Nem dal kell, nem önti ki a dal pár sora
Egy nemzet bánatát, százados szolgaságot,
Mint gyöngye, enyhe könny nem olthat el soha
Vészes orkántól szitott lángot! . . .*

Juhász Jenő fordítása.

K · R · Ö · N · I · K · A

A „Keresztény Szocializmus“ című lap kimerítő statisztikát közöl a különböző betegségek pusztításáról zsidók és keresztények között, azzal a felhívással kapcsolatban, hogy a kereszténység minden eszközzel igyekezzék ezt a reá nézve szomorú statisztikát megjavítani. Az antiszemitizmusnak ez a módja, amely tulajdonképpen már nem is antiszemitizmus, csupán a kereszténység jogos munkája a saját emelésén, egészen természetes, és így senkiben sem kelthet visszatetszést. Más kérdés az, hogy mennyiben helyes ez a statisztika és ha helyes, tényleg csak a zsidóság kedvezőbb anyagi helyzetének kell-e tulajdonítani, hogy éppen a gyermekbetegségek és a gyermekhalandóság statisztikája a zsidóságra nézve oly kedvező. Ez az érv megállhat a felnőttekre nézve, bár ott is csak felületesen, de hogy az említett cikk írója szerint a sokkal több gyermekes zsidók gyermekei egyben sokkal egészségesebbek

is, ez talán mégsem csupán a nagyobb jólét eredménye. A gyermek mindenekelőtt ápolást, felügyeletet, önfeláldozást kíván, a családi élet mélységét s mindez talán inkább meg van a zsidóknál. A siró asszonyok, elhagyott szeretők, a korcsmázó családfenntartók ritkábbak, mint ahogy kevesebbek a törvénytelen gyermekek is.

Anglia a pogromok ellen.

Az angol parlamentben a külügyi államtitkár kijelentette, hogy Anglia két kommissiót küld Lengyelországba, hogy a lengyel pogromok ügyét alaposan és objective megvizsgálják. Az amerikai Morgenthau-kommissió, — amint a varsói angol követ közölte, — nem csupán a lengyel pogrom ügyét, hanem a lengyel zsidók gazdasági helyzetét is tanulmány tárgyává teszi. Az angol kommissió az amerikaitól függetlenül fog működni. Kenworthy képviselő felvetette a kérdést, kik lesznek a küldöttség tagjai, lesz-e közöttük zsidó és mikor utazik a küldöttség? Hamsworth feleletében kijelentette, hogy remélik, sikerülni fog a kommissióba zsidó képviselőt is megnyerni. Amint a „Hajnt“ jelenti, londoni zsidó-nemzeti körökben szerették volna, ha a bizottság zsidó tagjául Zangwillt küldik ki, de úgy látszik, a kormánynak Zangwill személye tulságosan radikális volt, és így a kommissió vezetői Sir Stuart Samuel, a zsidó jótékonyegyesület elnöke és Wright kapitány lettek.

Az emberi jogok ligájának központi bizottsága elhatározta, hogy vezértitkárát, Henri Guernut Lengyelországba küldi a pogromok megvizsgálására, azzal a célzattal, hogy vizsgálatának eredményeit a nyilvánossággal közölje.

*

A „Kuryer Warszawski“ párizsi levelezője állítólag betekintést nyert Wilson elnöknek Morgenthau számára adott utasításaiba, amelyek szerint Morgenthau a pogromokkal és erőszakosságokkal, mint elmúlt dolgokkal ne foglalkozzon, hanem csupán a lengyelek és zsidók jövő együttélésének javítására törekedjen. Ez a hír nem felelt meg a valóságnak, aminek bizonyítására Morgenthau Varsóban az újságíróknak megmutatta Lansing államtitkár eredeti utasítását, amelynek értelmében a pogromok, gyilkosságok, a gazdasági bojkottok és a zsidók másfajta üldözésének megvizsgálása után ezek okait is vizsgálat tárgyává kell tenni, hogy minél hathatósabban segítsenek ezeken az állapotokon, miután a megállapítás nem lehet a kommissió egyedüli célja.

S · Z · E · M · L · E

Nordau-város. Max Nordau a mult hetekben 70-ik születésnapját ünnepelte. Ebből az alkalomból a zsidó nemzeti alap felhívást bocsájtott ki, amelyben hivatkozik arra, hogy Nordau Herzl mellett a cionizmus legkiválóbb vezéralakja, aki egy hosszú, értékes élet munkáját áldozta az eszmének. A mester méltó ünnepelésére Palesztinában *Nordau-várost* akarnak létesíteni, ahol zöldelő lombok és barátságos házak árnyékában boldog zsidó otthonok épülnek.

A zsidó nemzeti alap bevétele július és augusztusban 433.446 frank volt. A legnagyobb összegek Amerikából, Argentiniából és Németországból folytak be.

Jüdische Palestina-Reise und Transport-Gesellschaft m. b. H. Ilyen névvel társaság alakult, hogy a Palesztinába kivándorlók utazását és podgyászuk transportálását megkönnyítse. A társaságnak fiókjai vannak minden nagyobb városban. Az ideiglenes központ címe: Wien, II. Praterstrasse 9.

A „Makkabea“ cionista egyetemi hallgatók köre nagy lendülettel kezdte meg idei működését. Hogy tevékenységét minél szélesebb bázisra fektethesse, a zsidó kultúra egyes ágainak megfelelően különböző alosztályokat alakított, amelyek önálló vezetés alatt, a központtal harmonikusan dolgoznak. A részletekre legközelebb visszatérünk.

A Zsidó Magyar Főiskolai Hallgatók Országos Szövetsége a zsidó egyetemi ifjúságot egy szervezetbe tömörítette. 120 személynek ad ellátást. Pénzsegélyt több száz rászoruló egyetemi hallgatónak adott. Minden jelentkezőnek állást szerez. Eljárt a zsidó hallgatók érdekében a különböző hatóságoknál. A szövetség kulturális programja: a zsidó vallásos élet s a zsidó kultúra ápolása. E célra könyvtárt állít fel, előadásokat és kurzusokat fog tartani. Helyisége a Pesti Izr. Hitközség épületében (Sip-utca 12., II. 20. sz. a.) van, az O. M. I. K. E. menza vezetősége a menzát a szövetség rendelkezésére bocsátotta.

„Bar Kochba“ címen új zsidó ifjúsági lap jelenik meg Berlinben. Programjának rövid foglalata: Nem zsidó kérdésekkel, hanem zsidó dolgokkal akar foglalkozni, nem politikával és problémákkal, hanem mindazzal, ami örömet, szeretetet, érdeklődést kelt a gyermekek lelkében.

Dreyfuss. Zürichből jelentik, hogy Dreyfuss őrnagyot a becsületrend keresztjével tüntették ki. De úgy látszik a régi affaire még nem aludt el teljesen, mert a francia lapok ezt a kitüntetést agyonhallgatták.

Ü · Z · E · N · E · T · E · K

Mindazoknak, akik a Mult és Jövő hetilapjának megindulása alkalmából meleg üdvözlő sorokkal kerestek fel bennünket, ezen az uton mondunk hálás köszönetet.

REMEMÉNY

AZ IFJUSÁG RÉSZÉRE SZERKESZTI DEMGLNÁR ERNŐ

A zsidó ifjusághoz.

Félévi nehéz hallgatás után ismét megszólal a *Remény* és meleg szeretettel és megindulással fordul olvasóink lelkes, ifju gárdája felé. Az elmúlt szomorú hónapok a némaság bilincseibe verték a *Reményt*, a letűnt rendszer irgalmatlan kézzel lefoglalta a *Remény* papírosát — s a magyar zsidó ifjuság várva-várt és oly sok levélben türelmetlenül megsürgetett lapja nem jelenhetett meg.

Nehéz időkben szólal meg most a *Remény*, midőn újra megindul és újra felveszi a kapcsolatot ifju olvasóival. Nehéz idők járnak újra a zsidóság felett, Isten újra próbára teszi sokat szenvedett népét. De a nép sorsa mindig ifjusága kezében van. A zsidó ifjuságnak acélos erővel kell most népe védelmének szolgálatába állnia, melyet oly sok alaptalan vád és rágalom ér. A mi ifjuságunkban, a *Remény* ifjuságában megbizunk, azt ismerjük, az mindig meg fogja tenni becsületes, zsidó kötelességét.

Mert a becsületes, zsidó cselekvés szellemét sugározta be a *Remény* a most felnövekvő új zsidó nemzedékbe, mely körülötte csoportosul és ezentul is ez a régi szellem fog kiáradni a *Remény* hasábjairól: a zsidóság forró szeretete, a zsidó kulturértékek megbecsülése, rajongás minden szép, nemes és dicső iránt. Ezentul is, mondjuk, midőn a mostoha viszonyok következtében a *Remény* visszatér egyelőre oda, ahonnan kiindult: édesanyjának, a *Mult és Jövőnek* oltalmazó szárnyai alá, és midőn a *Mult és Jövő* hatalmas nyilvánosságával fog szólhatni a magyar zsidó ifjusághoz, melynek serdültebbjei gyönyörűséggel olvashatják mindazt is, amit a *Mult és Jövő* hetilapja a magyar zsidóságnak eszmei tartalmában, szépségben és zsidó kulturában nyújt.

A *Remény* ezután is törekedni fog, hogy azt a meleg, benső kapcsolatot, mely olvasóival összefűzte, egyre erősebbé tegye. Ezt a célt fogják szolgálni a *Remény* elbeszélései, versei, cikkei és különböző, gazdag rovatai. A *Remény* pedig csak azt kéri hiveitől, hogy a jövőben is oly meleg szeretettel csoportosuljanak körülötte, oly fogékony lelkesedéssel szívják be eszméit, mint azt eddigelé tették.

Reméljük, így lesz!

A *Remény* szerkesztősége.

A kis és nagy Eszrog.

Irta: Hermann Schwab.

A szent ünnepek idején nagy az élénkség a héber könyvkereskedő boltjában; kora reggeltől késő estig egymásnak adják a kilincset a jámbor vevők. Az engesztelő ünnep-től Szukkósz, a sátorosünnepet mindössze pár nap választja el s e rövid idő alatt igyekszik mindenki a szükséges palmaágot, myrthusgalyat és eszrogot beszerezni.

Különös gondot okoz a hívőknek az eszrog beszerzése, vajjon kapnak-e elég szépet, mely izlésüket kielégíti? Mert valamint a sok száz millió ember között nincs két egyforma, olyképpen ahány eszrog, annyiféle; formában, színben, gerezdezésben, hibátlanságban nincs kettő, mely teljesen egyforma volna! A hosszukás kúp alakban, gömbölyded formában, a zöld és sárga színben, továbbá a gerezdezésnek minden elképzelhető változatában gyönyörködhet az istenfélő vevő. Némelyiknél a zöld szín olyan szépen, fokozatosan olvad bele a sárgába, hogy nem lehet meghatározni, hol végződik a zöld és hol kezdődik a sárga árnyalat!

Hosszu utat tesz meg az eszrog, amig hozzánk érkezik! Nagy hajókon szállítják tengerentuli országokból, hol a nap forróbban süt, mint nálunk, s az ég azurja mindig tiszta, ragyogó! Azért sietnek a hivek az eszrog beszerzésével, hogy nagyobb választékot és izlésüknek teljesen megfelelőt találjanak.

Bizonyára álltatok már a héber könyvesbolt kirakata előtt és megfigyeltétek, hogy időszakonként változik a kirakat képe! Bizonyos időszakokban más és más kegyesektől ékes az ilyen kirakat! Képek és könyvek, selyem imaköpenyek, ezüst chanuka gyertyatartók, gyertyácskák, fűszeres dobozok (Beszamim), pergament tekercsek: Meghillák, porcellán széderesti tálak, értékes Thóradiszek, ezüst csengetyűkkel ékesítve.

Most csak eszrogok láthatók a kirakatban egyszerűbb és diszesebb dobozokban, némelyik kenderkócba göngyölve, hogy valamiképp meg ne karcolódjék finom héja, vagy másképp meg ne sérüljön.

Az egyik kirakatban, egy szép diszes doboz megett teljesen észrevétlenül egymás mellé került két eszrog. Az egyik feltűnően

szép ugy formában, mint színben, a másik idomtalan, fakó, sárga, fonnyadni készülő. A dobozokba elhelyezett eszrogok egymásután kerültek ki a kirakattól a vevők elé, míg ez a két eszrog észrevétlenül hevert egyik doboz megett. A szép eszrog sokáig nem vett tudomást szomszédjáról, mely tökéletlenségének tudatában szerényen meghuzódott. Midőn azonban a szép eszrog látta, hogy a kereskedő és a vevők nem vesznek róla tudomást, nincs ki előtt kevélykedjen, szomszédja, a szerény, tökéletlen eszrog előtt kezdett páváskodni.

— Te nem sokra viszed itt, jobb lett volna otthon maradnod, itt ugy sem kellesz senkinek.

Csodálkozva nézett rá a megszólított, éppen szép, derüs hazájáról ábrándozott, hol ugyanaz a szellő játszadozott, ugyanaz a napsugár csókolgatta őt, a pálmát és gránátalmát. Mit akar ez a másik tőle? hiszen nem is ismer-

heti, mert egészen más vidékről való! Vajjon mi joga vonja őt tökéletlenségeért felelősségre?

A szép eszrog tovább beszélt: „Mi ugy sem maradhatunk sokáig együtt. Én itt maradok, míg a helység leggazdagabb embere el nem jön értem, hogy drága pénzen megvásároljon és ezüst tartóba haza vigyen szép házába: jövődöbeli lakhelyemre. A zsinagógában is ott leszek gazdám mellett az első sorban, hogy mindenki láthasson és mikor a templomot körüljárják, akkor is az első között leszek! Mire vársz te? ki fog téged megvenni? formátlan vagy, szintelen vagy! kár volt neked a hosszú utat a tengerentúlról megtenni!”

— Ne légy oly elbizakodott — válaszolt a kis tökéletlen eszrog — nem a te érdemed, hogy szép vagy, no meg el is veszítetted még szépségedet.

— Elveszíteni? — kiált a szép eszrog

kihívóan, de hirtelen összerezsent és nem folytatta; lassán kinyílt a kirakat üvegtáblája. A kereskedő volt egy helységbeli emberrel. Beszélgetés közben az előbbi folyton hajlongott.

— Bizonyára — szólott a vevő — félre van téve számomra. Igen — válaszolt a kereskedő — eltettem az ön számára egyett és remélem, meg lesz vele elégedve, mert soha oly szép eszroggal még nem ünnepelte a Szukósz ünnepét.

A kereskedő erősen előre hajolt, hogy a hivalkodó szép eszrogot kivegye, utána is nyult, kezébe vette, de a szép eszrog örömeiben és kevélységében nagyot kiáltott, mit azonban csak szerény szomszédja, a tökéletlen kis eszrog hallhatod és pajzánul, nevetve mondta: „engem már visznek!” De elbizakodottságában olyat lóditott magán, hogy a kereskedő kezéből leesett a földre és a szép eszrog legszebb ékességétől megfosztva, letörtött kocsnnyal (Pitum) hevert a földön.

A kereskedő kétségbeesve, a vevő sajnálkozva vonogatta vállait.

— Igen, — szólt a vevő — most már egy másikat kell nekem adnia!

— Egy másikat! — ismételte a kereskedő a vevő szavait, — egy még van, igaz, hogy nem nagyon szép, de jobb híján ez is jó lesz.

Ismét lehajolt a kirakattól és kivette a szerényen várakozó kis eszrogot, miután az imént még büszkén hivalkodó szép eszrogot a többi hasznavehetetlen közé egy ládába dobta.

A kis eszrog részvétellel tekintett a letört szép eszrog után, jó szive elfelejtette a sértéseket és bántalmakat, megbocsátott neki és aggódva, bizonytalansággal huzódott meg a kereskedő kezeiben. Vajjon fog-e tetszeni, vajjon megveszik-e?

És ime, mi történt?

A nemes részvét, melyet a csufolódó iránt érzett, a remény, hogy tetszeni fog-e és az öröm nem várt szerencséje fölött hirtelen gyönyörűvé változtatta a kis eszrogot. Kis termete láthatólag megnagyobbodott, foltočskái eltűntek és amint a gazdag vevő kezébe vette, így gondolkodott: Azért ez sem csunya.“ A kereskedő pedig csodálkozva nézte az eszrogot, mely még pár perccel előbb oly csuf volt.

— Ennél igazán tévedtem — és megelégedetten fogadta el a sok pénzt, amit érte kapott. Amikor a gazdag ember már rég eltávozott, a kereskedő még mindig kételkedve csóválta a fejét és nem tudta megérteni a kis eszroggal történt nagy csodát!

Fordította Lukács Zoltán.

NEM HAGYOTT RÁM
KINCSET, ÉKET ...

Héberből szabadon: Neményi Endre.

*Drágakövet, kincset, éket
Nem hagyott rám az apám,
Amikor a lelke elszállt
Bús őszi nap hajnalán.
Nem hagyott rám földet, házat,
Kincset érő ruhákat,
Csak az én kis testvérkéim
S az én beteg anyámat.*

*Csak a lelkét hagyta rám és
A zsoltárok melegét,
S két karomnak az ő karja
Acélizmu erejét.
Csak a szívét hagyta reám
Örökségül az apám,
És én most is, mintha az ő
Tanítását hallanám!*

*Menj fiam! szólt, becsülettel
Keresd a te kenyered,
Utravalód legyen a te
Erős, munkás, két kezed.
Drága kincsnél, gazdagságnál
Drágább kincs a becsület,
Mely az élet száz csatáján
Biztos kézzel átvezet.*

*... Körülötted zúg az élet,
Zúg a harc, a küzdelem.
E bús harcban örökséged,
Vigaszod a hit legyen!
Századoknak éjjeibe
Álmod, üdvöt ez hozott.
Benne bizva, benne élve
Soh'sem lehetsz elhagyott!*

*... Menj! az áldásom kíséren
Az élet száz viharán!
Igy szólt hozzám egykor régen
Az én drága jó apám ...
Olykor-olykor, ha a multat
Sirva vissza álmodom,
Oh apám! én most is a te
Lelked álmát hallgatom.*

*Napok jönnek, napok szállnak,
Gyermekálmok messze szálltak.
Körülöttem zúg az élet,
Harcos élet vihara;
De én bármerre is járjak,
Szívembe cseng az apámnak
Régen hallott, szent szava!*

Hol vagyok én?

(Egy palesztinai héber olvasókönyvből.)

Minden reggel kereste Menásse a füzetét. Nem tudott visszaemlékezni, hogy hová tette tegnap.

Mit csinált Menásse? Este, mielőtt lefeküdt, betette füzetét a könyvébe és feljegyezte krétával az ágyára: „Füzetem a könyvemben fekszik“. Reggel felkelt és elolvasta a felírást az ágyáról. De nem emlékezett rá, hogy hová tette a könyvét. Egy egész órát kereste Menásse a könyvét, amíg végre rátalált. Szünet után érkezett Menásse az iskolába.

Este betette füzetét a könyvébe, a könyvét a táskájába és feljegyezte az ágyára: „Füzetem a könyvemben, könyvem a táskában“. Reggel felkelt, elolvasta a feljegyzését és nagyon örvendett: „Most tudom, hogy hol van a füzet és a könyv“.

De a táska, a táska! Hová tettem a táskát? Elfelejtette, hogy hová tette a táskáját. Hosszu ideig kereste, kereste és ismét elkéste az iskolát.

Este betette füzetét a könyvébe, könyvét a táskába, táskáját a ládába és a ládát az asztal alá állította. Mindezt az ágyára akarta Menásse feljegyezni, de nem jutott elég hely, feljegyezte tehát egy kis papírra: „Füzetem a könyvemben, könyvem a táskában, táskám a ládában, a láda az asztal alatt. Ezt a cédulát a mellényzsebembe tettem, a mellény — rajtam és én — az ágyamban“. Az ágyára pedig röviden felírta: „Keresd a mellényzsebemben“.

Reggel felkelt. Elolvasta az írást az ágyáról és örvendett. Gyorsan felöltözött, kivette a cédulát a mellényzsebéből, megállt és olvasott: Füzetem a könyvemben — meglehet. Könyvem a táskában — talán. Tászkám a ládában — hátha. A láda az asztal alatt — igaz. A cédula a mellényemben? Ugy van, megtaláltam! És a mellény rajtam? Természetes! És én az ágyamban? — Keresgélt Menásse az ágyában, tapogatott, tapogatott, de nem találta magát ott.

— Hol vagyok? — áll és kérdi.

S ime, az anyja a konyhából hívja és mondja: Menásse, Menásse! Itt a reggelid! Hol vagy?

— Én magam is ép azt keresem, hogy: Hol vagyok! — felelt a fiu.

Héberből fordította Fuchs József.

A TALMUDBÓL.

R. Akiba megvigasztalja busuló társait.

R. Akiba és barátja Pappusz.

Amikor Hadrián császár a halálbüntetés terhe alatt megtiltotta a tóra tanulmányozását, Pappusz látogatóba jött barátjához, R. Akibához.

R. Akiba éppen szentiráselőadást tartott a szent gyülekezetben.

— Hát te nem félsz a császár rendeletétől — kérde Pappusz.

— Mondok neked erre egy példázatot. Tudod, mihez hasonlít ez a dolog? A róka és a halak esetéhez.

Egyszer a róka a folyam partján sétált és észrevette, hogy a halak nagyvonalon nyugtalanok.

— Miért vagytok nyugtalanok, ti halak?

— A halász kivetett hálója miatt!

— Jöjjetek ki, kérlek titeket, a szárazföldre! Szépen és csendesen fogunk mi itt együtt élni, amint a mi ősapáink hajdanában meleg barátságot tartottak egymással.

— Te, aki legokosabbnak mondod magadat valamennyi állat között, te vagy a legbalgább, róka koma! Ha a vízben nem érezzük jól magunkat, amely pedig a mi életelemünk, annál kevésbé a szárazon, ahol biztos halál vár reánk.

Izraelnek is a tóra az éltető eleme. Nélküle okvetlenül elpusztul.

Magasztos hitvallomásunkkal az ajakán: „Halljad Izrael, az Örökkévaló, a mi Istenünk, az Örökkévaló egyetlenegy“ kilehelte láng-lelkét. „Áldott az igaz ember emlékezete.“

Dr. Farkas József.

IFJUSÁGI ÉLET.

A középiskolai diákok a fővárosban a „Hasmonea“ önképzőkörbe tömörülnek, amelynek célja, minden politikai tevékenység kizárásával, a zsidó vallás és zsidó kultúra ápolása.

CSERKÉSZET

A Kadimah, hála cserkészei önfeláldozó törekvésének, hatalmas táborra növekedett, egy rajongó, idealisan gondolkodó ifju seregre, mely mohón szívja magába a zsidóság és cserkészlet léleknevelő elveit, tanait.

Örömmel kell beszámolni arról az eredményről, amit a Kadimah az utolsó öt hónap alatt elért.

Bár a proletár-diktatura minden nemzeti törekvést elnyomni akaró rendelete a csapatot is feloszlatta, titokban tartott összejövetelein hiven kitarított eszméi szolgálatában.

Budapest egy csapatosztályon kívül még két fiu és egy leánycsapatot rendelkezik. Főiskolás tagjai számára pedig szenior csapatot alakított, hol azok hetenkénti összejövetelük alkalmával, nivós előadások keretében, melyeknek előadói az ő körükből kerülnek ki, fejlesztik képességeiket. A cserkészek foglalkoztatása a rendes üléseken és kirándulásokon kívül heti csapattorna. Itt sajátítják el azt a fürgeséget, amellyel csapatosztálygyakorlatok alkalmával, kint a szabadban, csodálatba ejtik a szemlélőket.

Ujpesten a Kadimah két fiu- és egy leány-, Kőbányán egy fiucsapatot számlál.

Mozgolódik a vidék is. Tudjuk, Miskolc zsidó ifjusága volt a vidékiek közül az első, aki megértette eszméinket. Táboruk azóta hatalmassá fejlődött. Cseh-Szlovákiában lelkes tempóban indul meg a szervezkedés. Kezdenek öntudatra térni és a szervezettség alapjára helyezkedni az ottani zsidó ifjak. Kadimah, mindenütt csak Kadimah néven hatalmas zsidó cserkészcsapatok alakultak. Nyitra, Érsekújvár már elkészültek az első teendőikkel és további munkájukban mindenkor az anyaegyesület utasításaihoz és eddigi lépéseikhez tartják magukat. A többi városokban is le vannak már rakva az ujonnan alakítandó cserkészcsapatok alapkövei.

A REMÉNY ÜZENETEI.

A Remény szerkesztősége továbbra is IV., Magyarutca 3. alatt marad. Kérjük a Remény olvasóit, hogy a szerkesztőségnek szánt küldeményeket (kéziratok stb.) erre a címre küldjék. Minden egyéb küldemény (előfizetés, reklamáció stb.) a Mult és Jövő címére (VI., Podmaniczky-u. 6.) adandó fel.

Szavató. Patai József legújabb könyvei közül a „Sulamith, látod a lángot!“ című a zsidó ifjuságot is közvetlenül érdekli a benne megjelent, szavatóra alkalmas sok költemény miatt. A kötet megrendelhető a Mult és Jövő kiadóhivatala útján. Ára 10 korona. A Remény előfizetőinek 6 korona.

Pályázatok a következő számban.